

Живот Светог Симеона

[Стефан Првовенчани, Сабрани списи Просвета и Српска књижевна задруга, Београд 1988]

[Живог светог Симеона није сачуван у оригиналу. Постоји само један целовит препис, из друге деценије XIV века, у зборнику који садржи још патерик, синаксарско Немањино житије (И редакција) и спис о дванаест петака. Тај се зборник данас чува у Паризу, у Националној библиотеци (Библиотхèљеу Натионале), под сигнатуром Цод. Славе 10.]

У другом препису, начињеном четрдесетих година XV века, текст није потпун - садржи само првих тринаест глава (од укупно двадесет колико их има дело). Осим тога, он је местимично мењан и допуњаван. Ипак, овај текст показује се корисним при разјашњавању неких нејасних места у париском рукопису. Овај препис начинио је Никон Јерусалимац 1441/42. године и унео га у зборник начињен за Јелену Балшић. Тај се зборник данас чува у Архиву САНУ, у Старој збирци, под сигнатуром 446.

I

Занимљиво је да је био сачуван и један кратак одломак из Живота светог Симеона, на листу истргнутом из неког рукописа XV или XVI века. Са посебним насловом: "а ово су имена градовима које разруши свети и преподобни господин наш, Симеон мироточац" (превод на

савремени језик) на другој (версо) страни тога листа био је исписан текст VII поглавља из овог дела (опис Немањиних освајања). Очигледно је, јер нема свршетка, да се текст настављао и на следећем листу. Тај је лист доспео у руке Ватрославу Јагићу. Он је објавио текст и са прве (ректо) и са друге (версо) странице, у XXIV броју Архива за словенску филологију (Арцхив фјүр Слависцхе Пхилологие), 1902. године. Касније је тај лист изгубљен.

* * *

Живот и дела светога и блаженог и преподобног оца нашег Симеона, који је био пређе наставник и учитељ, господин и самодржац отачаства свога, све српске земље и поморске Владико, благослови!(1)

Дођите, о христољупци, и видите како се на нама земним открила дубина божјега милосрђа! Онај који од саздања свега света милује пали род људски,(2) милосрђем светога својега Духа, унапред објављиваше пророчким устима оно што ће бити, као што рече пророк: "Речју Господњом небеса се утврдише, и у даху уста његових сва је сила њихова."(3) Јер пророци, проричући, утврђиваху свет му створени Духом његовим светим да верује у Свету Тројицу и у једно божаштво, па и о доласку његову који ће бити.

Јер је свеубилачки ђаво насејао штетну плеву(4) и укоренио је у срца њихова, и одвратио их од Творца својега, да служе глухим кумарима,(5) па их је, штавише, довео и до писања њихова,(6) да их рине на дно скровишта адових. А они, очајањем обузети, мишљаху да Творац наш неће потражити створење руку својих, јер и пророци у аду говоре: "Да ли ће доћи наш избавилац да нас избави или ко други?"

А Он милосрђем својим не задоцне, по пророштву које прорече Давид Духом Светим: "Сићи ће као дажд на руно и као капља која капље на земљу."(7) Јер, уистину, сиђе и усели се у утробу женску онај који се не може сместити ни на небесима. Ко је ова жена? Ово је жена о којој пророк рече: "од корена Јесејева, жазао који је никао из слабина Давидових", (8) и, просто рећи, чиста и пречиста и безгрешна и увек девојка Марија, мати Христа Бога нашег, Царево покојиште, из које неповредно прошавши сачува је затворену, као што рече пророк: "Светлост засја онима који седе у тами и у сенци смртној. И у дане његове засијаће правда."(9)

Јер, у истину, светлост засја доласком његовим онима који су у аду, не само светим пророцима који су у аду, него и нама који смо сагрешили ради преступљења нашега прадеда Адама.(10)

Јер нас најпре обнови крштењем својим, водом и духом,(11) а потом нас искупи пречистом својом крвљу,(12) и све народе скупи под једно божаштво, и под једну власт и у једну веру. Штавише, и онима који га љубе даје преизобилну и богату милост своју неисказаним својим милосрђем, и висином својега божаштва хоћаше земноме јестаству придодати од небесних силв, изабрав по сазнању неке за свете мужеве, другима, према трудима њиховим, дајући венце,(13) а неким да, од рођења матерв њихових,(14) буду земаљски господари као угодници његови, који се не старају само за земаљске власти, него који угађаху Господу, чинећи му по вољи са страхом, па и са слободом. Међу њима беше и овај мој господин свети хранилац, угађајући Господу, желећи да ужива блага у дому Господњем(15) "Јер насађени у дому Господњем", пророк рече: "процветаће у дворовима Бога нашега",(16) што не погреша.(17)

II

Зато ћу, у Господу Богу светитељи, јерарси, јереји и чрнорисци, пријатељи и браћо моја,(1) ја Стефан, недостојни, грешни,(2) и који сам био тужан пред одласком његовим, који сам рођен па и васпитан од њега(3), испричати рођење и живот и врлине овога светог господина својег.(4)

Иако ме тада није било нити памтим шта је било о рођењу његову, ипак сам слушао да је био велики метеж у овој страни српске земље, и Диоклитије и Далмације и Травуније, и да су родитељу његову браћа му завишћу одузели земљу.(5) А он изиђе из буна њихових у место рођења својега, по имену Диоклитија.

И вољом божјом и пречисте његове матере, роди и ово, свето дете,(6) које ће божјим промислом бити сакупилац пропалих земаља отачаства свога, пастир и учитељ, па, штавише, и обновилац онога што је било пропало(7), у месту по имену Рибница.(8)

А како су у земљи тој и латински јереји, то се по вољи божјој удостоји да у храму том прими и латинско крштење.

А кад се вратио отац његов у столно место,(9) опет се удостоји да прими друго крштење из руку светитеља и архијереја(10) усред српске земље, у храму светих и свеславних и врховних апостола Петра и Павла,(11) идући за владиком својим пастиром Христом, као што Писмо каже: "Сисао си млеко из обеју дојки", (12) тј.

извршилац је Старога и Новога завета.

Док се тако хранио у благоверју и богочашћу родитељв својих,(13) родитељи његови пажаху на дете, не знајући божје тајне и пучине милосрђа која ће бити на њему(14) - да ће он

царовати над земаљскимима и да ће се на небесима настањивати са анђелима.(15)

III

А кад је одрастао до младићства,(1) и примио чест отачаства својег, по имену Топлицу, Ибар и Расину и зване Реке,(2) увек противни ђаво не престајаше наносити напасти Праведноме, и ожалашћаваше га браћом његовом,(3) а не знађаше, безумни, да се за трпљење напасти троструки венац плеташе на глави Праведнога.(4) Јер на гнев због преваре не помишљаше него, одвргов злобу ђавољу у нападању браће његове, стараше се како ће угодити Господу и творити пред њим угодна дела.(5)

А кад чу богољубиви цар Манојло из Константинова града(6) о изврсној чистоти и смерности и кротости овога незлобивог, приближив се нишевској страни,(7) желећи га видети, посла по њ да дође на виђење.

И он, похитав, дође к њему.(8)

А кад га овај угледа, прими га с царском љубављу и пољуби га. И, задивив се мудрости овога јуноше,(9) одликова га царским достојанством(10) и различним даровима. И, одвојив му од своје земље, даде му звану Дубочицу,(11) говорећи:

- Теби буди и потомству твојему по теби у

векове, ни с ким у заједници, ни са мнош, ни са сродницима мојим по мени.(12)

И томе, браћо,(13) нека се не почуди ум ваш што га цареви љубљаху царском љубављу и што му множаху почести и дарове. И други га владоци марљиво слушаху, јер га вишњи Господ Исус Христос љубљаше.(14)

О драги,(15) нека је знано свакоме створу да онима који љубе Бога свим срцем све полази за руком.(16) Јер, иако овога Светога љубљаше цар, и он гледаше царске љубави, срце се његово распаљиваше божанственим огњем како ће угодити Господу и градити храмове угодникв светих.(17)

Дошав, нимало не задоцнев, поче журно зидати у отачаству својем, у Топлици, храм пресвете Богородице, на ушћу реке по имену Косаонице.(18) И украсив га свима правима црквеним,(19) установи у њему чрначки збор(20) са часним и богољубивим подружјем својим, по имену Аном.(21) И предаде јој храм Пресвете, да се стара о њему по сваком делу и о чрницама које установи у том манастиру светом.(22) А она слушаше са сваком послушношћу и добродушношћу, чувајући храм пресвете Богородице, предани јој овим нашим светим господином.(23) Јер о овој речи мудри: "Часна жена у дому мужа својега више вреди од бисера

и драгог камења."(24) Земаљски мисле о бисеру и камењу. Трошни су камен и бисери, а пророк мисли на онога који је пун добрих дела, као бисера и драгога камења.(25) На то се и она угледа, творећи угодна дела пред Господом у дому мужа својега.

IV

И опет овај наш господин свети, не могући зауставити срца свога, распаљен Христовом љубављу, поче зидати храм светог архиепископа и чудотворца оца Николе, близу Свете Богородице, тик на ушћу реке Бањске.(1)

И док је ишао бос, ради речи Господа нашега Исуса Христа, коју рече: "Сваки који се узноси, понизиће се, а који се понижава узнеће се",(2) и док је зидао храм светог чудотворца и брзога у бедама помоћника Николаја, опет браћа његова, подстицањем ђавољим и злом ревношћу и љутим гневом обузета, дођоше да ожалосте Светог,(3) говорећи:

- Шта радиш то, не договорив се о томе с нама, што ти не личи да радиш?(4)

А он, погледав на њих с кротошћу и с осмехом око усана,(5) говораше:

- Браћо моја драга, како смо једнородни, нека не буде на гнев ово дело моје,(6) које почех у Господу и доврших га. Ја га сврших, па, ако је добро, нека је мени, а ако је зло, нека опет буде

мени. Него просите у Господа Бога мојега многе дарове и милостиње велике и неқварежне, да их свако од вас прими.(7)

И сврши храм Светоме, и установи у њем правило о чрнцима, како да славе Господа Бога непрестано.(8)

И живљаше, захваљујући Богу и Пресветој и светоме архијереју и чудотворцу Николају - док не стиже ревност ђавоља, и већ ригаше змија своју злобу.(9) Јер се договорише с најстаријим од браће његове, који је тада владао овом српском земљом,(10) и, дозавши овога целомудреног(11) и светог мужа, ухватише га, и оковаше му руке и ноге, и вргоше га у пећину камениту, као што некада браћа вргоше у ров прекрасног Јосифа,(12) не разумевајући, безумни, промисла Владичина, који ће бити: да ће неповређени од беда бити они који верују у њ. И тако, ради правде и чистоте, изведе Јосифа из тамнице, и постави га за господина дома Фараонова и за кнеза свега имања његова.(13) И овога опет, због кротости и правде, и дивне смерности, и због свих добрих обичаја, Владика премилостиви руком својом крепком и мишицом високом(14) изведе из камените пећине, и узведе га на престо отачаства његова и подиже га за господара великога свему свету.(15)

Као што рече Јосифу да научи кнезове своје као

и себе, и да старце своје умудри,(16) тако и овај пресјајни и крепки свети муж однегова чеда своја у благоверју и чистоти, и сабра пропалу земљу своју, ограђујући је крстом Христовим, и кнезове своје научи разумно, и старце умудри, шаљући захвалност и хвалу своју Владики свих у Творцу.(17)

Док је тако седео у пећини,(18) с тугом у уму свом, са срцем подвижним,(19) мољаше се светоме и великом мученику Христову и страстотрпцу, и војнику непобедном Ђорђу,(20) овако говорећи:

"О страстотрпче, свети мучениче Христов Ђорђе, који си Христа ради претрпео страдања, муке и ране различне без броја, иако у великој беди и на точку растезан, призиваше Владика свога, Господа свога Исуса Христа да дође на избављење, и на исцељење, и на утеху твоју. Јер ти, који си своје клање гледао, као јагње Христово, говораше незлобно: 'Прими Господе прошење моје, и који буду у беди и невољи, или у тамници, или на мору, па призову именом мојим твоје човекољубље, ради неиспитаног милосрђа твојега милостив им буди, Господе."

"И услиша Владика молитву твоју и прошење твоје испуни према достојним трудима твојим. Јер, уистину, достојан ти би, страстотрпче Христов свети, угодив Владици својему Христу.

А ја се грешан и недостојан јављам Господу. Јер с каквим очима ја, омрачени, смем погледати на небеску висину, или с каквим ћу уснама призвати Оца страшног и тебе, свети?

"Него, смилосрдовав се, страсотрпче Христов, на мене, невољна и бедна, похитај Владици својему, Исусу Христу, који је обећао испуњавати ти прошења, да ме избавиш сада из муке ове и од узв које ме стежу, именов твојим светим, да ти послужим, Свети, за све дане живота мојега, до последњега даха мојега, на који начин буде угодно висини страдања твојега, милошћу и милосрђем онога који те је прославио и венчао у свем свету, Христа, на све векове, амин!"(21)

Чу страсотрпац Христов молбу овога светог мужа, господина ми, и испуни све што је просио у њега, па овај свети господин мој поче хитно, нимало не задоцнев, зидати храм светога и преславног и великог мученика Христова, Ђорђа,(22) с ревношћу и љубављу,(23) и сврши га, призивајући брзога свог помоћника, и, украсив га сваком лепотом и свима изврсним потребама црквеним,(24) установи правило о чрнцима,(25) како ће непрестано славити светога и у невољама заштитника, страсотрпца Ђорђа.

В

И разгна и расеја тада овај Свети непријатеље своје по земљама иноплеменим(1) за зла безакоња њихова(2). И мисли своје недостојне остварише наговором сотониним(3) у грчком царству, да ту помоћ добију, трудећи се да убију Светога и да његове добре намере и дела разоре и до краја искорене, али које не послуша Бог. И, најмивши грчке војнике, Фруте и Турке и друге народе, пођоше на Светога и уђоше у отачаство његово, на место по имену Пантин.(4)

А он, подигав очи и руке своје к небу, вапијаше к Владици својему из дубине срца и ка страсотрпцу Христову, Ђорђу:

"Суди, Господе, онима који ме нападају, и успротиви се онима који се боре са мном."

"Узми оружје и штит,(5) и стани на помоћ мени!"

"Затвори пут онима који ме гоне!"

"Реци души мојој: Спасење твоје ја сам!"(6)

И узев знамење животворнога крста(7) и копље дано му од Владике, иђаше са смелошћу насупрот многим народима.

А када је био близу града по имену Звечана,(8)

на којем беше сазидана црквица светога и преславног мученика Христова Ђорђа,(9)

изабрав једнога од правоверних својих јереја, 10) посла га да твори обноћну молитву, и опет литургију, сву ноћну и дневну службу по реду. А кад је овај заспао од труда, дође свети брзи

помоћник,(11) и презвитеру(12) се јави у војничком лику. Јереј га питаше:

- Ко си, господине?

А он рече:

- Ја сам слуга Христов, Ћорђе, који идем на помоћ господину твојему да победим и непријатеље његове.

Сутрадан одмах стекоше се на битку снажну и силну.(13) Божјом помоћу и светога и преславног мученика Христова Ћорђа победи непријатеље своје, иноплемене народе, и падоше од оружја сви, и нестаде им помена са земље.(14)

Учинив битку ту, један од законпреступне браће његове сврши, утопив се у води, да се збуде реч пророка Давида: "Ров изри, ископа, и упаде у јаму коју начини."(15) И, уистину, обрати се болест на његову главу, и на теме његово његова неправда сиђе.(16)

А кад се Свети врати у државу своју, на престо отачаства својега, живљаше захваљујући Господу Богу нашем Исусу Христу и пречистој његовој и непорочној матери увек деви Богородици и светоме чудотворцу и брзومه у бедама помоћнику и архијереју Николи,(17) и овоме светом и великом страстотрпцу и у борбама браниоцу мученику Ћорђу, који га сачува и укрепи ничим неповређена од противникв, и вршаше преизобилно дневне и

ноћне службе пред Господом.(18)

VI

Дође један од правоверних војникв његових,(1) па, пав на колена, с узбуђењем и унижењем многим говораше му:(2)

- Господине, ја сам међу најхуђим слугама твојим најмањи,(3) и, видев усрдност твоју према владици твојој господу Исусу Христу, и пречистој владичици Богородици, и овим светим угодницима њиховим, заштитницима твојим, који крепким дланом подржавају твоју власт неповређену,(4) усудих се јавити твојој моћи да се мрска ти и триклета јерес већ укоренеује у држави твојој.(5)

А овај пречасни свети мој господин, ни мало не задоцнев, одмах призва свога архијереја, по имену Јефтимија, и чрнце с игуманима својима, и часне јереје, и старце и велможе своје, од малога до великога,(6) па говораше светитељу, и чрнцима, и свима сабранима:(7)

- Дођите и видите, оци и браћо,(8) ако сам и најхуђи међу браћом својом, али Господ Бог и пречиста владичица Богородица, мати његова, не гледа на лице човечје, него удостоји мене најхуђега, који верујем у једнобитну нераздељиву Тројицу, да чувам ово предано ми стадо, које видите сада, да се не посеје кукољ лукавога и одвратнога ђавола.(9)

- И никако нисам мислио да је он у области мојој,(10) а већ сад чујем да се лукави брзо укоренио и да хулу наноси на светога Духа и да дели недељиво божаштво, што говораше безумни Арије, пресецајући недељиво божаштво,(11) што рекоше свети и богоносни оци: "Ко ти, Спасе, ризу раздра?", рече: "Арије, безумни, који Тројицу пресече."(12) Тако и ови безумни иду за учењем његовим,(13) и не знајући, бедници, да ће, пошто су тако веровали, сићи с њим, триклетим, на дно скровишта адових.(14) И док је говорио овај Свети, и док је била велика препирка,(15) дође кћи једнога од велможв његових правоверних, удата за мужа од тих кривоверних, која је била у њих и сазнала нечисте одвратности њихове,(16) али се нимало не косну вере њихове, и, правци к ногама Светога, исповедаше јасно, говорећи му:(17) - Господине, господине мој,(18) ево видим како твоја владавина испитује о овој мрској и одвратној вери:(19) уистину, господине мој, бих испрошена по брачном закону,(20) у оца мојега, слуге твога, који је мислио да је једноверство у твојој држави. И бих у тих законопреступника,(21) и видех, господине, да заиста служе отпаднику од славе божје, самоме сотони.(22) И не могући трпети смрада глухих кумира(23) и мрске јереси, истргавши се из руке

њихове и пребегавши, вапијем држави твојој: порази крстом оне који се боре с нама, да науче нечастиви непријатељи како је моћна вера твоја, господине.(24)

А Свети, изведав ову пред сабор свој,(25) сабран противу те лукаве јереси,(26) изобличи кривоверје њихово,(27) и саветова се са светитељем својим Јефтимијем и са часним чрнцима, и са велможама својим,(28) и, нимало не задоцнев, посла на њих војску, наоружану од славних својих,(29) говорећи:

- Ревнујући поревновах за Господом Богом сведржиоцем.(30)

Као некада пророк Илија, који је устао на бестидне јереје, и он изобличи безбоштво њихово,(31) и једне попали, друге разним казнама казни, треће прогна из државе своје а домове њихове, и све имање сакупив, разда прокаженим и убогим.(32)

Учитељу и начелнику њихову језик уреза у грлу његову, што не исповеда Христа, сина божјег.(33)

Књиге његове нечастиве спали,(34) и изагна га, запретив да се никако не исповеда нити помиње триклето име.

И сасвим искорени ту проклету веру, да се и не помиње никако у држави његовој, него да се слави једнобитна и нераздељива и животворна

Тројица: Отац и Син и свети Дух, свагда и сад и увек на веке векова.(35) Амин.(36)

ВІІ

После овога устаде у Константинову граду други цар, љут и крвопролитник, и поквари мир с Пречасним и Светим.(1) Развалив уста своја,(2) мишљаше да прогута и државе других, што не учини, безумник, нити постиже такве намере, него, хотећи наудити Незлобноме и Светоме, нанесе на се погибао своју, и хулу на царство своје, и опустошење на земљу своју.

Јер пође пречасни свети Симеон са угарским краљем,(3) и дође до града, по имену, Средца,(4) и разруши га и опустоши до краја.

А кад се угарски краљ врати у своју државу, Свети, растав се од њега, отиде са силом својом на град Перник, па и њега разруши силом својом и опустоши и град Стоб, и град Землн, и град Велбужд, и град Житомитски,(5) и град Скопље, и град Лешки у доњем Пологу, и град Градац, и град Призрен, и град славни Ниш, и град Сврљиг, и град Равни,(6) и град Козли.(7) Те градове поруши и до краја темеља их искорени, јер не оста камен на камену који се не поруши.(8) И не подигоше се ни до данас. Земље њихове, и богатства њихова, и славу њихову приложи богатству и слави отачаства свога, и слави велможв, и народа свога.

Придодаде земљи отачаства свога област нишавску до краја, Липљан,(9) и Мораву, и звано Врање, призренску област и оба Полога до краја с међама својим.

И живљаше узахваљивању Богу и у молитвама дан и ноћ.

Победи непријатеље своје као Мојсеј Амалика,(10) крст Христов неослабно носећи пред очима и њиме односећи победу над непријатељским варварима.

Поврати Диоклитију и Далмацију,(11) отачаство и рођење своје, праву дедовину своју, коју је насиљем држао грчки народ, и градове у њој, сазидане од руку њихових, тако да се прозвала грчка област, а којима су имена: Дањ град, Сардоники град, Дриваст, Росаф град звани Скадар, град Свач, град Улцињ, град славни Бар.(12)

А Котор остави, утврди га и пренесе свој двор у њ, који је и до данас.

Остале градове пообара, и поруши, и претвори славу њихову у пустош, истреби грчко име, да се никако не помиње име њихово у тој области.

Народ свој у њима неповређен остави да служи држави његовој, са страхом, и са уреченим данком од Светога.(13)

VIII

А када је све ово било свршено божјом помоћу,

овај мој свети господин, увек имајући у срцу свом неисказани страх божји,(1) поплашив се приче, говораше:

- Да се како на мени не испуни реч из приче Владике мојега коју рече: "Некоме богату човеку прероди њива, и помишљаше у себи, говорећи:разорићу житницу моју и већу ћу сазидати, и сабраћу жита и сва добра оја, и рећи ћу души мојој: душо, имаш много добра за све године, пиј и једи, и весели се", и остало.(2)

- И, почекавши, у невреме постићи ће ме она реч на крају коју рече: "Безумниче, ове ћу ноћи извадити душу из тебе и ово што спреми коме ће бити?"(3)

- О, тада, тада,(4) браћо, ко ће отрпети или схватити оно грдно и страшно судиште његово.(5), или гнев неодољиви који ће бити на нама грешнима?(5) Или ко ће тада призвати страшног и грдног судију(7) на помоћ себи, не учинив милости и преступив заповед творца својега, као ја грешни?

- Али, Господе, Господе,(8) поштеди и помилуј слугу својега, јер су, ја знам, безакоња моја, уистину, велика,(9) и пред тобом су увек неутајена, Господе.

- Зато износим као почетак у срцу мојем: да трпети и да се боји имена твојега светог.

- По апостоу Павлу говорим: "Ви који имате

жене да сте као они који немају, чувајући се у чистоти и у заповедима Господњим."(10)

- Зато и ја, грешни, дајем ти пречисту и неоскврњену матер твоју као јамицу мојег тврдог заступања и чуварку, ради имена твојега светог, да се због тебе одвајам од спреге са женом својом,(11) и стављам тебе Владико мој, Исусе Христе, за вођа и храниоца старости моје и наставника на путу, којим идући и славећи име твоје, нећу се спотаћи.(12)

- Назидаћу и храм пречисте и пренепорочне матере твоје добротворке, и ту ћу ти испунити завете моје, које изрекоше уста моја.(13)

И поче зидати храм Пречисте у Ибру, на реци по имену Студеници.(14)

И док је све ово радио, увек и непрестано слаше молбе Господу и Богу и Спасу нашем Исусу Христу и пречистој матери његовој,(15), и, штавише, угодницима његовим светим слаше дарове, почев од велике цркве Господње у Јерусалиму(16) и Светога Јована Претече(17), и у Риму цркви светих и свеславних врховних апостола Петра и Павла(18) и Светога Теодосија у пустињи,(19) и светога архијереја и светитеља Николаја и чудотворца у Великом Бару(20) и преславне и увек деве Богородице у Евергетиди у Константинову граду,(21) и светога архистратига Михаила у граду званом Скопљу,

којему и храм подиже у месту том,(22) и светога великог мученика Христова Димитрија у граду солунском,(23) и светога и великог мученика Пантелејмона у граду Нишу, и којему и храм сазида ту.(24)

Вапијаше непрестано, дан и ноћ, овако говорећи:

"Свети Христови предстатељи и арханђели, пророци и апостоли и мученици и јерарси и предостојни оци и пустињаци и чрнорисци и пречасне деве,(25) молитве своје излијте пред владиком свих, Господом нашим Исусом Христом, да ме не осуди на дан страшнога суда и грозног испитивања, онога дана и часа, него да ми буде милостив, тих и утешан, због молитава пречисте своје матере и ваших, свети, и да ми дв да, пребродив животну буру, уђем у тихо и истинито и неузбуркано пристаниште(26) и да видим светлост моју незаходну и Господа и Спаса и Бога мојега, цара Исуса Христа,(27) који је у светињи хвала Израилјева.

"Јер пророк рече: 'На те се надаше оци наши, и не постидеше се, на те се надаше, и спаси су се,'(28) Зато, Господе, и мене бедна, који се надам на милост твоју, не остави; који је сагрешио, не одбаци,(29) и милуј, Спасе, твар своју да, одбацив красоте овога света иде за тобом,(30) хвалећи и славећи свето и безлобно

име твоје, Оца и Сина и Светога Духа, и сад и у век, и на веке векова."

Ове молитве чинећи из дубине срца, веселом душом труђаше се о храму Пресвете, старајући се о њој да се скоро сврши.(31)

А кад гледаше подизање храма Пресвете, овај мој господин свети, верујте ми, о господо и браћо, да сам видео како се његов ум диже у висину као неки небопарни орао, који је држан на земљи везан узама железним, па се истргао и у висину узлетео да дође до онога бесмртнога и светога источника и да види хлад божанственога града Вишњег Јерусалима, чији, уистину, постаде прави грађанин.(32)

IX

Гледајући сва ова добра дела господина ми светога, син његов млађи, уистину целомудрени младић, живљаше неодступно, веселећи изврским разумом оца својега и матер,(1) као што писац прича говори: "Син премудар весели срце оца својега и матер", и остало.(2)

Помишљаше у себи, говорећи:(3)

"Господе Исусе Христе, спаситељу наш, наставниче заблуделим, оче истините светлости, једночедна речи очева, вођо старих, утврђење младих, привуци моју младићку слабост у вољу истинитога твог разумевања да, претекав, испредњачим на путу овом, којим се и господин

мој, овај свети мој хранилац, труди ићи.(4)
"Јер ти знаш, зналче срца,(5) Господе Исусе
Христе, да овај свет не заволе душа моја, ни оно
што је у њему.(6) Зато, Господе, не погуби душе
моје с нечастивима и са светодршцима(7) овога
века, него, умилосрдивши се на мене,
недостојна,(8) похитај да ми испуниш
јеванђељску реч, коју пречиста и нелажљива
уста твоја, Господе, рекоше: 'Онај који остави
оца својега и матер, и куће царске, и власти
имена мојега ради, стогубо ће примити и вечни
ће живот наследити.(9)

"Зато у руке твоје предајем ти дух мој, и
припавши ти незадоцњено, идем за тобом,
Творче мој!"(10)

И, узев(11) крст свој, одмах изиђе(12)
неопажено.

Када је приметио један од слугу његових да га
нема,(13) јави господину светоме и
пречасној,(14) говорећи:

- Господо моја, син ваш млађи, кога сте ви
однеговали, отпутова из овога света.(15)

А они, тргавши се од ужаса,(16) говораху у
себи:(17)

- Да ли ће бити овај или други?(18)

- Да ли је од нас отпутовао драги васпитаник
наш?

- Да ли ће нам нанети тугу и жалост?

- Да ли ће се овим збити на нама искушење Јовово, као што искуша Господ праведнога Јова?(19)

- Али је ипак Јов био праведан, кога и Господ сам послуша правде његове ради?(20)

- А ја како ћу сада започети плач, не сазнав о животу драгога ми васпитаника, зашто ли и како отпутова?(21)

- Да, умножавајући тугу због њега, не разгневим како незлобнога Владика мојега?

И посла у све земље своје славне своје велможе и кнезове своје да потраже дечка овога.(22) А они, обишавши земље и места, нађу га да се уселио у Свету Гору, у манастир преславне и пресвете Богородице, по имену Ватопед, да је примио апостолски и анђеоски лик.(23)

И кад се вратише, одмах их известише о свем шта је било, како га нађоше и шта видеше.(24) А он, седећи у тузи и, саслушав све што су говорили, отпусти их.(25) И устав с престола својега, и подигав руке у висину небеску, вапијаше:

- Захваљујем ти, владико, Господе Боже мој, Исусе Христе, милостиви Господе, човекољупче, што си ме удостојио да на данашњи дан видим почетак пута спасења твојега, а они који у истинити разум долазе, незаблудно живе.(26)

- Зато, дакле, о душо моја, прени и потеци

покајању, јер те Владика твој зове.(27) Јер овим псалмом показа ти пример, говорећи: "Из уста младенаца и одојчади свршио си себи хвалу."(28) Зато се не лени. зар не видиш младе који траже оно што им је потребно и који ти предњаче?(29) - Не обзири се опет као жена Лотова,(30) не обзири се на красоте светске, које убрзо ишчезавају, да ти се не случи по причи, као ономе богаташу,(31) него се умили Господу, и сети се свога обећања, јер се време већ приближује,(32) јер секира већ лежи при корену дрвета,(33) и забелеше већ њиве, разумје: жетва је. Женик је на вратима,(34) а ти ниси готова. Чувај се да како не останеш с ону страну куцајући.(35) Јер чуј, још Христос говори: "Дођите к мени сви који се трудите и обременјени, ја ћу вам дати мира",(36) и друго. - Да, устани, дакле, устани, и труди се у игу благоме Христову и бремену лакоме,(37) да ти отвори Христос двери царства својега!

Х

Кад је свршио молитву ову, призва к себи жену своју, и синове своје, и архијереја својега по имену Калиника, и старешине, и кнезове земље своје који управљаху, војводе, војнике,(1) па им говораше:

- Светитељи, пријатељи и браћо моја!
- Нека вам је знано да из младости моје жуђах

пламеном срдачним да идем за заповедима Владике мојега, и не хтеде Господ мој.(2) А сад приспе време да се оно што се започе одавна и сврши.

- Јер ево, свет мој дарујем(3) ономе који је остао међу вама да влада на престолу мојем,(4) благословив вам га благословом, као што Бог благослови Јовове наследнике,(5) да господује међу вама непокретно.(6)

И, устав с престола својега, предаде му га са сваким благословом.

А светитељу рече:

- Приступи и сврши молбу моју.

И прими часно из руке његове анђеоски и апостолски лик(7) са Богом састављеном му женом својом.

И назва се калуђерским именом Симеон,(8) а пречасну назва Анастасија.

И дође у пресвету Богородицу у Студеници. И остаде ту, живећи са часним чрнцима, по правилу и заповеди светих и богоносних отаца, никако не ленећи се.(9)

И посла пре њега отишлome васпитанику, названоме Сави монаху,(10) у Свету Гору, извештај с речима:

"Знај, о љубимче Христов, што просих и што жељах, што тражих из све снаге своје, из све душе моје, смилова се на мене Творац мој, не по

мојим Безакоњима, него по премногој и неисказаној милости својој и човекољубљу, те ме удостоји онога што жељах — часнога његова анђеоског лика.(11)

"Радуј се и ти због мене, и моли се о мени Владици својему, што ме, недостојна, ако и у дванаести час, удостоји ући, да се с тобом јавим, као радник винограда Христова, да примим награду своју."(12)

Обрадова се духом названи Сава, и множећи умножи молбе своје пред Господом својим, и, дав хвалу са сузама пречистој Владичици Богородици,(13) рече:

"Захваљујем ти, Господе, што ниси оставио оне који те траже и који се надају да те и труде се имена твојега ради."(14)

И написа му писмо:

"Греди, господине мој, присни слуго Владике мојега,

"греди пречасни!"(15)

"Господ твој чека те, и спремио ти је сваки стан. Јер се неће постидети они који се надају на њ.

"Ући у радост Господа својега, јер онима који га љубе све ће ићи на добро."(16)

Примив речи ове мој господин свети, похита и, узев крст вој,(17) пође за Христом, брзо текући к жељеноме.(18)

И, дошав, одмах се усели у храм пречисте

Богородице Ватопедске.(19)

И, сабравши се ту, живљаху у радости душевној, у појањима и бдењима, у часним молбама дан и ноћ.

Прота,(20) и сва браћа светогорска, и часни игумани, и сва браћа, и пустињааци,(21) дођоше да га походе, и клекнувши један пред другим, љубљаху се са сузама, и говораху с њим о красоти душевној, а он их испитиваше о животу њихову и правилима калуђерским.(22)

И дивљаху се и, чудом ужасавани, говораху у себи:

- Да није изабрао милостиви Владика и пресвета његова мати ову Свету Гору за уточиште калуђерског живота, не би ни овога Светога привео к нама, који је оставио царство своје и славу своју. Али га истинито заволе Господ и Бог наш, да истинито праведноме нам удеоничару покаже место ово свето.

"Него слава ти, Господе Исусе Христе, који твориш оно што је страшно и преславно, како си изволео. Хвалу ти одајемо за сва добра твоја која бивају у ове дане, јер овај свети, пошто најпре пусти своју леторастао, као дар непорочан и жртву пријатну, и сам, потрудив се дође"

- О милосрђа Владичина, о неисказане дубине човекољубља ти, које се види међу нама!(23) Јер,

уистину, разумесмо како Господ Бог наш и Пречиста походи ово место свето и нас који станујемо у њему, јер нам донесе хранитеља нашега.(24)

Јер, кад дође овај мој господин свети, све манастире, од великих па до краја њихова, ни једног не остави од њих, него сваки од њих обдари свакојаким даровима по достојању њихову, и у свима њима ужеже светилник и братство своје у њима остави, које је и до данас.
ХИ

После овога нашав пусто место, звано Хиландар, увођења пресвете Владичице наше Богородице у цркву,(1) посла овај свети и пречасни старац, са названим ава(2) Савом, сину, којег остави у отачаству свом да влада свом земљом српском,(3) да им пошље довољно потреба на подигнуће и обновљење храма Пресвете, говорећи му овако:

"О драго чедо и слуто Христов, знај ово! Ако су те Господ Бог и Пресвета, с благословом мојим, оставили да владаш у том месту,(4) пишем ти да нађох пусто место усред Горе Свете, Ваведења пресвете Богородице, по имену Хиландар.(5)

"Не лени се, него похитај свом снагом својом да га подигнеш,(6) да се сазида храм Пресвете у спомен мој у земљи овој, и опет по мени да буде теби и чедима твојим и унучадима, у вашем

роду до века.

"Јер ти си ктитор овоме, као што и пређе писмом предадох у држави својој храм Пресвете Богородице Благодатнице у Студеници, ни с ким у заједници, само теби и породу твојој по теби.(7)

"Помињем ти, чедо, пророчку реч, коју рече: 'Покори се Богу и умоли га, и даће ти по прошењу срца твога'.(8) 'Откриј пут твој, и он ће учинити, и изнеће као светлост правду твоју.'(9)

"Зато не доцни, нити спавај, него се труди да, испунив ове моје речи, с благословом мојим извршиш своје добро дело."(10)

А овај син његов, примив посланство и писмо господина свога светог Симеона са свим срцем и радошћу великом, и, устав с престола својега, паде ничице на земљу и са сузама говораше:

- Захваљујем ти, Владико Господе Боже мој, Исусе Христе, што си дао мени, недостојноме слуги твојему, да идем за делима некадашњег храниоца мојега, који се старао да отхрани земно ми тело, који се и сада, иако се одстранио од мене, увек и непрестано стара о души мојој и упућује ме на пут свој, да идем за делима његовим.(11) Јер, уистину, прави и истинити слуга твој је онај који иде за твојом речју, и не гнуша се да привуче човекољубљу твојему заблуделе, отпале и блудне и грешне, као што он

мене, недостојна, иако сам далеко од њега, чини удеоничарем и ктитором храмова његових светих, не по мојем недостојству, него по неисказаној његовој милости.(12)

- Зато шта да ти вратим или шта да ти принесем од мојега недостојанства за добра твоја која си учинио и чиниш мени грешном?(13) Јер ко ће испричати или исказати(14) величину силе твоје, или бездану ти човекољубља?(15) Или, опет, ко ће претрпети неодољиви гнев твој који је на нама грешним?(16) Него си обострано благ, Господе, и добра чиниш као милосрдан.

- Зато ми, дивећи се сили твојој, вапијемо ти: "Слава човекољубљу ти, Господе, у веке, амин!" Потом, кад је дошао од њега игуман Методије,(17) посла довољно и преизобилно дарова на основање и довршење храма Пресвете,(18) и не само једанпут, него и за све године слаше што је потребно господину светоме, док се не сврши црква Пресвете.(19) Не само дарове него и од своје земље одвојив даде на потпуно довршење господину светоме и чрнцима у том месту, овако говорећи игуману Методију:

- Клањајући се, реци господину мојему: тако говори слуга твој, све заповести твоје извршише се, и жеље срца твојега испунише се.(20)

- Јер како бих се и каквом мишљу ја, бедни,

окаљао кад не бих испунио заповести твојих?
- Како да заборавим добро и благо васпитање твоје? Јер Христос удухну дух у мене, а он ме однегова, и настави, и поучи.(21) И милошћу Господа твојега Исуса Христа, извршеном науком и благословом уств твојих, нећу се уплашити оних који ме одасвуд нападају, нити хуке иноплемених варварâ.(22)

- Јер Петар Господу својему рече при прању ногу, који му је то некада бранио. "Не само, Господе, ноге него и главу."(23) Такође господине, и ја, недостојни слуга твој, непрестано ти клечим: не само ово што се приноси, него и тело моје земно дајем на оно што ти је потребно.(24)

- Него, господине, заповедај и друго, све ће се свршити, јер нећу ослабети ни до последњега даха.

- Јер не прибавих ја ово, него ти, господине, све створи с помоћу Владике твојега.(25)

- Јер оно што је било пропало поврати и растурено сабра, и јереси прогна с помоћу Христа твојега, и људе и земљу своје државе, извукав као из бездане, научи божјему величанству, да се слави име свето.(26)

- Јер си, уистину, пастир добри, који си положио душу своју за овце своје, прогнав од њега јеретичка учења као мислене вуке.(27)

- А ја шта сам, господине? Само послушност, гледајући твоја дела.(28)

А он,(29) кад је дошао Светоме и Пречасноме,(30) би, са донесеним даровима, примљен с чашћу,(31) па исприча све што је било и како његов драги син испуни вољу срца његова.(32)

XII

И опет га врати(1) свети Симеон са часним својим благословом сину својему,(2) дав му часни и животворни крст Господњи, на ком би распет Владика грехова наших ради, који је сам, владајући, носио о врату својем и којим је побеђивао непријатеље своје,(3) рекав:

"Овај нека ти буде чувар и утврђење, и победилац, и помоћник у борбама противу видљивих и невидљивих непријатеља, и чедима твојим на веке, и исцелилац болести телесних и ранв душевних, и земљи твојој тврдо уточиште и стена, и кнезовима твојим оштро копље, и војницима твојим штит вере и смела победа, и мир и тишина животу твојему, и да те доведе и представи непорочна Христову престолу,(4) разгонећи силом својом пред тобом ваздушне царинике,(5) и увек да ти помаже као Давиду(6) и древноме цару Константину,(7) прогонећи од тебе на сваком месту бесовске пукове.

"Буди ограђен силом овога на веке! Амин!"

Пође с помоћу божјом поменути Методије игуман, и стиже у државу сина његова драгог, и дође до крајње власти његове.(8) И чу се код престола његова:

- Иде Методије с благословом оца твојега, јер богато изли и умножи молитву и благослов теби. Сада те часним крстом ограђује.

Примив глас овај радујући се, гледаше да би се што пре наситио непотрошљива блага.

И гле, наједном изиђе као Сунце са истока, обасјавајући западне крајеве, и шаљући зраке своје у васељену и осветљујући сав свет зрацима Распетого на њему.(9)

Јер због дрвета отпадосмо од рајске хране, а дрветом се опет удостојисмо поновнога живота.(10)

И, устав са архијерејем својим, и с јерејима, и с часним чрнцима, и са свим клиром, са кадионицама и са свећама у рукама и с мноштвом народа, вапијаше, као некада Давид, играјући пред ђивотом(11) у сеници:

- Идите, христоносни људи, поклонимо се животодаровном дрвету крсном!(12)

- Дођите, православни хришћани, насладимо се неукрадљива богатства, благослова мојега господина светог. Јер ово је апостолска похвала,(13) мученичко победно венчање,(14) монасима утврђење.

- О триблажено дрво, на ком се распе Христос цар и Господ!

- О крсно дрво, државо царевима!

- О пречасно, многим богатећи!

- Јер тобом бисмо искупљени од клетве законске.

- Јер на теби Христос Бог наш прикова и рукопис нашега греха.(15)

- Јер тобом се смрт умртви и ад разори.

- Јер о теби апостол Павле, хвалећи се, говораше: "Да се похвалим ничим до тобом, крсте Господњи!"(16)

И тако, китећи похвалама као красним цветићима, са псалмима, и песмама, и појањима многим, ношаше га у цркву своју са свим мноштвом, на спремљено му место. И дивљаху се, гледајући толике божје милости које бивају на владоцу њихову од благосиљања и сладости пречистотога и преблаженог старца.(17) И свршише службу часнога и животворног крста, и учинише празник сав тај дан, и, опет оквасив све тело своје сузама пред часним светитељима, син његов и господар својега отачаства говораше:

- Приклони, Господе, ухо твоје и услиши ме, јер сам ништа и убог ја!(18)

- Јер сам ја, Владико, слуга твој и син слушкиње твоје.(19) И шта да дам Господу за оно што он

мени даде?(20)

- Које ћу појање да принесем твојему милосрђу?

- Којим уснама да ти хвалу принесем? Јер си умножио милост твоју на мени, Боже, и научио си човекољубљу пречаснога и преблаженог угодника својега да увек неисказаним молитвама и благословима и утврђењима не оставља мене недостојна.

- И шта да дам њему, ја бедни?

- Или шта да му принесем? Јер нисам достојан да уђе под кров страсне ми душе. Јер су блага и дарови моји трошни и нетрајни. Тебе знам, Господе Боже мој, да имаш богатство нетрулежно и благо живота.

- И тебе молим из дубине душе моје, да даш за мене, слугу твојега; као што си научио, тако и подај по премногој милости твојој. Амин!

И остаде ту игуман Светога, и прими почести по достојању и награду према својим трудовима. И, свршив недовршено и манастирске послове, пође опет Пречасноме, радујући се и захваљујући Господу Богу Исусу Христу и пресветој Богородици.

ХИИ

И живљаше блажени Симеон у тишини са дететом својим Савом. И тиховаху у манастиру својем, у храму пресвете Богородице, у Светој Гори, и калуђероваху, по сваком правилу

калуђерскога устава,(1) дан и ноћ не престајаху устима,(2) не умукњаваху појањем, идући преуским и тесним путем,(3) заборавивши сасвим на оно што је земаљско. И, отишавши од онога што је трошно и земно и уперивши ум на небеса, телом на земљи стајаху, а умом и душом међу небеснимв борављаху,(4) гледајући доле као самога Христа пред собом, а горе са анђелима настављајући. И исправивши живот и дела налик старих светих, начелника овога правила,(5) налик чрнаца пречасних, и гледајући на награде трудова својих раније, труђаху се на боље, тако да и надмашише остале.

И испунише много времена у својем месту свете Богородице и увек деве Марије, док не би по вољи ономе који је саздао тела људска и који зна тајне људске, коме је у руци сваки створ животни и који својим милосрђем зна крај свакога,(6) хотећи набоље превести триблаженог старца и дати му оправдања за труд његов, и трошење тела и за умножавање сузнога источника, и за свако вршење добра дела, да га призове к тајној трпези и да га напоји с источника бесмртнога, и да га удвори на хладовитом месту оне ливаде,(7) да га насели у дворовима својим са онима који су му угодили, да се весели непрестано с анђелима његовим.

"Јер који је човек, рече, који ће поживети, а

неће смрти угледати?"(8)

И, хотећи овога објавити као небеског човека, а земаљског анђела,(9) потруди своју неизречену милост, и спреми лествицу исходу Пречаснога, који сам себи унапред спреми, предав Владици својему, да му је, у часу исхода његова, изнесе. Сликајући је унапред, Климакс Јован говораше: "Пењите се, браћо и оци!"(10) Ступив Свети на њу непостидно, хиташе да иде ономе који га зове.

Јер у ово време поче Пречасни боловати.(11) И, призвав сина својега Саву, поче му говорити, поливајући сузама тело своје:

- О драги мој, приспе време одласка мојега.
- Ево напред стоји Христос невидљиво и зове ме.
- Принеси ми, чедо, матер Господа мојега Исуса Христа, да јој, као што се обећах, предам у руке њене дух мој.(12)
- Призови ми, чедо, проту и браћу сву, да виде исход мој.(13) Јер ево се већ приближују слуге Господа Бога мојега и силни војници, и глас њихов и песму њихову чују уши моје.
- Похитај, драги!

И кад би принесена Пресвета,(14) и кад се сви звани сабраше ради покоја Триблаженога, простре рогозину своју пред Светом и лежаше,(15) очекујући долазак анђеоски.

А ови, седећи око тела његова, будући у тузи,

жалећи за Светим, говораху му с много
јецања:(16)

- Не остави нас сиротв, Пречасни!

- Не лиши нас учења својега! Јер ко ће нас
поучити, и коме ћемо прибећи?

И испунивши се многим вапајем, жалосно
ридаху.

Међу њима и Сава, увек цватући различним
цветом девичанства својега, плачући жалосно,
говораше:

- О Пречасни, видим да се селиш Господу. Али
не заборављај нас у молитвама својим, и
испроси нам милост у Христа Бога.

- Јер како ћу поживети без светог ти лица?

- Јер какав ћу обичај примити, не насићујући се
добрим пастиром својим?

- Какав ћу обичај примити при беседи
душевној?

- Од кога ћу добити утеху моју?

- Ко ће ми исцелити душевну повреду?

- Умоли Владика својега да ме примиш са собом
под вечите кровове. Јер не могу поднети
растанка, светлости моја слатка!(17)

И сви, као једним устима, рекоше:

- Сети нас се, Пречасни, у блаженом твом
покоју!

А он, пригнув се, рече:

- Зашто сте обузети тугом? Почните надгробна

појања.(18)

И наједном би шум, као да се подиже место на ком бејаху.(19) И гле, анђеоска песма невидљиво: "Слава ва вишњих Богу, на земљи мир, ва чловецех благоволеније."(20)

И Триблажени појаше с њима на очиглед свима. И тако предаде дух свој славно у руке Господње. И беше лице његово насмешено, имајући на себи неисказани изглед.(21) И дивљаху се сви, гледајући то.

И опремивши тело Блаженога, са псалмима и песмама положише га у гроб. И разиђоше се сви, свако своме дому, славећи због тога Оца и Сина и Светога Духа, сада и увек и на веке векова.

Амин!

XIV

После тога, браћо,(1) осећајући немоћ у телу својем од многих трудова и ранв,(2) са жељом, с много журбе и узбуђене молбе јавих се речима:(3)

"Господине мој, Христољупче, оче пречасни Саво, недостојанство ти моје напомиње, када ти, оставив хранитеља својега и нас, пође за Христом, тада се ја, иако бејох у тузи, гледајући на господина хранитеља, тешах оним што је корисно, са љубављу.(4)

"После и овај мој господин свети остави мене с рођеним братом мојим, благослов и утврдив

законом, да живимо, чувајући непреступно заповеди његове и вршећи оно што је заповедио у све дане живота нашега, а да пород његов живи у тишини и без метежа. Али грехова мојих ради све ово изостаде.(5)

"Јер он(6) остави заповеди господина и оца својега, и би преступник. Јер изведе иноплеменике на отачаство своје, и одузе ми земље и опустоши их,(7) не послушав, сверепи, заповеди Господа, који рече: "Послушај оца и матер",(8) и остало. Али, иако су с њиме иноплемени пукови били многобројни, силе божје никако није било с њима, по завету и по молитви онога Светога.(9) Али као што пророк рече: "Они сапети бише и падоше, а ми устасмо, и бисмо прави",(10) јер се не надасмо на оружје наше, него на силу Господа Бога и Спаса нашега Исуса Христа, и на прави благослов и молитву господина светог Симеона. И због тога и не погрешисмо у надама нашим. Јер, победив их силом својом, поврати ме опет у отачаство своје.(11)

"Зато те непрестано молим, о пречасни оче наш Саво, послушај гласа који ти шаљем из дубине срца и не презри мољења мојега, и, скупивши мошти Светога и Пречаснога, учини нам милост, потруди се и сам донеси пријатна мириса мошти Светога, да се просвети отачаство његово

доносом моштију његових и доласком твојим, јер се оскврни земља наша безакоњима нашим и би убијена крвима, и падосмо у плен иноплеменикâ.(12) Непријатељи наши поругали би нам се, да се није умилосрдио на нас Владика Господ наш Исус Христос, и пречиста његова мати, и молитвама овога Светога и тебе,(13) Пречасни, сабрао нас од народв и руку иноплеменикв, и избавио нас од противникв, заштићујући нас од свакога ђавољег дела." А овај Пречасни, не презрев мољења мојега,(14) потрудив се са сваком хитњом, и скутав мошти Светога, и узев са собом христољубивих и изврских стараца из Свете Горе на хвалу и захваљивање Светоме, посла нам писмо с речима:

"Посланство твоје примив с љубављу и молбе твоје не презрев,(15) мошти твојега Светог које желиш, носим и сам путујем с њима и с часним чрнцима светога места овог, у којем изволе живети господин свети.

"Зато се, драги, спремај на сретање његово."

А ја, грешни, иако не могући подигнути главе своје од мноштва безакоња мојих, чувши речи ове Пречаснога о светим моштима овим, да су донесене, уздахнув од срца и преклонив колена своја на земљу, са сузама слах молбе, овако говорећи:

"Благословен јеси, Господе Боже отаца наших, Аврамов, Исаков и Јаковљев, који праведнике љуби и мољења грешних не презире, јер не презре и унижене молбе мене, грешног, и донесе светило отачаства његова, просвећујући све крајеве српске земље."(16)

И одмах, журно сакупив архијереје своје и јереје и чрнце, изиђох му на сусрет. И, сретавши мошти свете, учинисмо обноћну молитву на том месту, са псалмима и песмама, и, појући ту надгробна појања с кадилима и пријатним мирисима, допратисмо их до спремљена му гроба у пресветој Богородици у Студеници, који сам себи спреми. И положисмо их часно у гроб с хвалама, славећи Оца и Сина и Светога Духа.(17)

XV

Мину мало времена до дана престављења његова,(1) и сабрасмо се сви, чинећи празник смрти његове.(2) И Бог премилостиви, који га је чувао од младости његове, и сад га није оставио, показа човекољубља своја сам господином светим на нама, слугама његовим.

И источи рака његова миро чудна и пријатна мириса, исцељујући болне и страдања различна, и, просто рећи, прогонећи бесне духове. И не само једном, него и у све часове истицаше неисказано и преславно миро отачаству својему.

Кад су игуман Дионисије(3) и сви чрнци, који су ту, служили службу и бдење ноћно у храму пресвете Богородице, ту где леже мошти Светога, допаде неко, обузет бесом, који га мучаше по све дане, који се никако не умириваше, него га свагда бес гоњаше ван васељене, кроз горе и камење.(4) И једном, добивши нешто мало олакшања помоћу светога Симеона, обгрлив раку Пречаснога, вапијаше:
- Помилуј, Свети, мене који није очекивао спасења, и избави, Пречасни, онога који је сасвим пропао и порабоћен бесу лукавome, који влада њиме, јер смо ми стадо отачаства твојега.
- Не дај нас бесовима на радост, него нас избави пречистим молитвама својим, имајући потом слободе к Владици!

И сви повикаше са сузама:

- Помилуј душу пропалу, Пречасни!

И одмах,(5) умилокрдивши се, исцели га. И отиде дому својему, радујући се и славећи Бога, који је дао силу угодницима својим.

И друго дивно чудо чујте браћо!(6) Човек неки богаљ пужаше на ногама својим, и не могаше се никако усправити, нити могаше стати на ноге своје, јер му обе ноге бејаху одузете и прегореле огњем у коленима, замало што нису сасвим отпале и не држаху се. Како су жиле биле изгореле, плазећи на рукама својим, вукао је за

собом ноге своје. И, нашав га пречасни Сава, отац мој, завив га у врећу, принесе га моштима Пречаснога, просећи у њега исцељења му. Јер немоћни, чув о чудесима која бивају и исцељењима од Светога,(7) кричаше и вапијаше, говорећи:

- Помилуј, Свети, мене који је пропузио гресима својим и који је убијен од злих разбојника, и лежи још жив. Јер као што је Владика твој исцелио пређе ослабљенога да је овај одар узео и да ходи право,(8) тако и ти, Свети, ако хоћеш можеш ми помоћи милошћу, даном ти од Бога и Спаса твојега, Исуса Христа. Исцели ме, грешнога, као ученик прави Христа твојега. А он, Свети, који свагда милује стадо своје, исцели овога ослабљеног и учини га да право ходи. И скакаше читав ногама својим, захваљујући Светој Тројици: Оцу и Сину и Светоме Духу, и пречасноме и светом Симеону, који му је дао да ходи ногама својим.

XVI

После овога је, недостојни слуга његов, молитвама овога светог господина мојег олакшавах се од свих теретâ мојих,(1) старајући се о заповедима његовим, и, живећи у миру и тишини одасвуд, отресох са себе, с помоћу Пречаснога, све непријатељске варваре који су нападали на отачаство његово.

Би завист од законпреступнога цара бугарског, по имену Борила,(2) који је близу живео, чије се безакоње не утаји од свега света, јер, уистину, надмаша Иродово безакоње.(3) Јер се овај диже са силом својом, узев са собом зета својега, грчког цара по имену Филандра,(4) који је у славном Константинову граду. И узнесоше мисао своју високо да потребе отачаство Светога и да ме до краја озлобе, и, ако је могућно, и да ме прогнају из државе моје. Јер рикаху као лавови, и хтедоше да ме прогутају, и, подигавши силу, да се похвале противу мене. А ја, видећих их како иду одлучно и незадржано, свирепо и неукротљиво, до града, по имену Ниша, немајући другога помагача од земаљских сем Господа мојега, Исуса Христа, и пресвете Богородице и овога светог господина мојега, вапијех у болу срца својега:

"Владико, Господе Исусе Христе, и пресвета моја Богородице, човекољубице, ти знаш помисли и дела и немоћ худих створова. Теби износим душу моју,(5) коју оскврних греховима. Избави ме од оних који иду да ме озлобе. Јер ме, ево, као пси нападоше, и због зловних опседа ме, и нападоше на ме силни.(6)

"Устани, Господе, на сусрет мени и види да не реку непријатељи моји: прождресмо га.(7) Јер ти си заступник мој и уточиште моје.(8) Тобом се

оправдавам.(9)

"А ти, пречасни господине мој, имајући слободе ка Господу и к пресветој Богородици, не презри мољења онога кога заволе и отхрани у часном крилу твоом. Не дај на радост непријатељима отачаства твојега, које стече у Господу Богу сведржиоцу. Јер знам, господине мој, да си и по смрти жив, и да стојиш пред њим непоколебљиво на веке. И пређе, у телу свом, старао си се о нама. И сад, прешав на бољи свет, не остави нас! Амин!"

И наједном, у поноћ, би вика. И расу невидљиво Пречасни непријатеље наше, који се беху дигли. И страхом великим обузети, појавом мојега господина светог и знамењем једним, побеђени од њега побегоше, секући сами себе, једни друге, и победа им би међу собом, и до краја се срушише. И отидоше посрамљени, у пропасти и срамоти великој.

XVII

Један одметник од истога племена, Готâ,(1) званог и бугарског, по имену Стрез,(2) одвоји се на запад к држави мојој, нападнут од овог злог законпреступника, брата његова. Њега примих као драгог сина, отхраних га и сачувах неповређена од најездне погибли и од убиства његова. Јер свакога дана тражаше га да огњем сажеже тело његово или да га расече на четири

чести и да их повеша на путовима градским. Јер се овај мучилац веома острви, и слатко му души чињаше да пролива крв рода својега. Без броја и других људи истреби, трудећи се да земљу и море искорени помишљу својом. И, тражећи овога, пођоше на мене, доконавши зли савет, али који не постигоше благодаћу Господа Бога мојега Исуса Христа и помоћу господина мојега, Светога Симеона.

А ја, задржав га у својим рукама, са свом силом мојом, коју имам од Господа Бога мојега и од благослова Пречаснога, сећајући се благодати и науке његове да пружам руку ономе који лежи и заступам увређена, и да уведем онога који нема крова, потрудих се и отех их, и предадох му пола царства бугарског. И утврдих га у граду по имену Просек, где проживе и славне дане своје, јер подржавах власт његову и освећавах га од свих који су га нападали.

Било је то у оне дане када сам живео и држао га у љубави својој, и ради Јеванђеља светога, којим и прибавих све ово, и не помишљајући нити прозирући оно што ће бити. Али на овом се зби реч Владичина: "Добар човек из доброга скровишта срца својега износи добро, а рђав човек из рђавог скровишта срца својега зло." (3) На њему се зби Писмо: "Угоји се и одебља", (4) и одметну се омиљени, (5) заборави на онога који

га је у Богу васпитао и наситио свим добрима. Ђаволом наговорен, (6) одврже се и буну подиже на ме, и поче се спремати да ми врати зло за добро, и да озлоби мене, и отачаство моје, и утврђење Светога.

А ја, грешни, сећајући се поукав господина мојега светог и не уздајући се у силу своју од почетка, него да мислим на оно што није високо, него да се угледам на понижене, јер пониженима обећа давати благодат, (7) умолих пречасног оца својега учитеља и наставника, Саву јеромонаха, да иде и изобличи безумље овога злога свда и зло прорашће, које не насади отац небески. (8) И овај се не олени, него отиде и изобличи злобу његову, и природа слатка и добра и медоточна учења своја да га задобије за начин људи који праведно живе и добродушних царева, јер православне царева Господ назва хришћанима, — да врши реч Господњу и да живи у љубави, која је боља од свих жртава паљеница, које се приносе. (9)

А овај бедник остаде несаломљив и од злобе не измени разума својега, и не послуша заповеди и учења његова, заборавив на пастира отачаства својега и представника вишњему престолу, чијим се мољењем и помоћу многе силе и силне државе сатрше. Једнако се држаше своје зле намере, не знајући, безумни, речи пророкове:

"Нећу се поплашити човека, кад се обогати или кад се умножи слава дома његова.(10) Јер кад умре неће ли оставити све?"

Одмах помоћу пресвете Богородице и силом светога Симеона, који подржава крепким дланом отачаство своје, би ово. Као што добропобедни и помоћљиви и отачаствољубац Димитрије страсотрпац прободје цара, рођака овога, и умори злом смрћу, не дајући вређати отачаства својега,(11) тако и овај мој свети господин, помажући и чувајући отачаство своје, прободје овога злотвора.(12) И издахну усред народа злом смрћу, и смрћу чудном, да су се сви чудили томе. И би наједном наг, оборен и непотребан. И на њему се зби: "Видех безбожника како се преузноси и виси као кебри ливански, и, прођох, и где, не би га. И потражих га, и не нађе се место његово."(13)

Судбе праведних су у рукама Господњим, и правда њихова живи на веке, и победа њихова над свима саблазнима које чине безакони.(14)

XVIII

Друго дивно чудо испричаћу вам,(1) браћо, дивна дела овога господина мога, светога Симеона. Јер се велика, и преславна, и чудна, и страшна дела чине њиме непрестано, у све дане. Јер ако ко може избројити звезде небеске и песак морски, то ће избројити и овога Светога

чудеса, и благодати, и силе предивне, које учини. Јер се задивљава ум и страши све људско знање. Јер од човека је немогућно, а од Бога је све могућно.(2)

Причаћу о овом чуду његову, које је било.

Устаде неко од грчкога рода, од царскога рода, по имену Михаило, у страни драчкој и у поморју његова острва великог, које је близу Диоклитије, и далматинске стране, и отачаства светога Симеона.(3) И он подиже рат на мене, слугу његова, кога остави на престолу свом. И, улучив време, када сам се био далеко удаљио од те стране, узе један од мојих градова, по имену Скадар, који уистину, Далмацији припада.

Послав му, рекох:

"Остани, брате, сад. Јер Господ не остави то острво у твоју државину, него у праву државину господина ми светог, а његовим молитвама и предањем дато је мени на управљање. А ти се сети речи Претече и Крститеља Јована, који запрећује и говори да човек остане при свом и да буде задовољан својим оброцима. Буди задовољан својим, а о оном што је одувек мојега отачаства, то надајући се на Господа мојега, Исуса Христа, и на пресвету Владичицу Богородицу, и на пречаснога господина ми светог, неће се посумњати срце моје, нити ће се устрашити од твоје пакости, него ћу, штавише,

викнути из дубине срца мојега:

"Благословен Господ Бог мој, који учи руке моје на напад и прсте моје на борбу. И ако ме нападне пук, неће се побојати срце моје. И предања његова нећу оставити, док не сврши душа моја. И погнаћу Господе, тобом непријатеље моје, док не погину".(4)

И опет, обратив се, вапијох:

"Господине мој свети, дођоше народи на достојање твоје и оскврнише твоју свету цркву, слугу твога озлобише, трудећи се да твоје достојање узму. Умоли Владiku твога и Господа да се врате посрамљени у нади својој.(5) Јер си ти прибежиште моје и утврђење, и ти си који ограђујеш отачаство од свакога зла, које наилази на њ. Јер си ти поставио земље своје, и не преступи их досад нико. И сад не остави нас, који се надамо на тебе и уздамо у тебе. Јер си ти весеље наше и похвала."

Овај пречасни свети Симеон, топал у молитвама, и брз да походи,(6) и бадар на труд, који брзо приклања божанствене уши онима који га призивају, не одврати лица свога од мене, него, као што ме је и пређе љубио, и сада ме до краја не остави.

И умоли својом молитвом светога и великог мученика Христова Ћорђа, кога узе себи за помоћника и победиоца над непријатељима, и

као што Меркурије прободe нечастива мучиоца Јулиана,(7) тако и овај великомученик, умољен господином светим, на јави такну у ребра игумана својега Јанићија, у храму свом у средини српске земље, говорећи:

- Устани, проповедај величину моју! Јер сам ја послан од Господа да убијем Михаила Грка, који је у драчкој страни.

И одмах један од робова његових, устав, прободe га мачем на одру његову, и злом смрћу предаде душу своју, на срамоту гледаоцима, а на радост свима који се уздају у Господа и у свете угоднике његове.

XIX

Милосрђем Господа Бога и Спаса нашега Исуса Христа и милошћу пречисте Богородице и увек деве Марије, сва су ова чуда, страшна и преславна, од светог господина мојега Симеона била на мени, бедном и недостојном и грешном, рођеном и васпитаном њиме, бедном Стефану. Јер, гледајући његова дивна и неисказана дела, ужасавам се умом и трептим.

Јер ко ће избројити овога чудеса?

Који ли ће језик изговорити тајне твоје, изврсни свети старче?

Које ли ће се усне отворити на твоју похвалу, Пречасни?

Који ли ће разум исказати твоје величине,

знојеве и труде твоје, и копњења тела, бдења и сузе твоје?

Како да те назовем, о Пречасни, ја непотребни слуга твој?!

Да ли да те назовем апостолом?(2) — Јер више него и апостол би. јер би апостол отачаству својему,(3) јер из дубине неверства извуче народ свој, и, показав им ново крштење, обнови људе своје силом и радом Духа Светога, који, одагнавши преласти јеретичке, славе у Тројици једнога Бога.

Да ли мучеником? — Али ко ће избројити страдања твоја безбројна, која издржа, распаљујући се љубављу Христовом, боривши се и убив до краја мучиоца ђавола, растргав замке његове и лајања до краја, сасушив тело своје уздржавањем, облив се као крвљу мученичком сузама својим и разагнав мрак тамних бесова, који се боре с нама.

Да ли да те назовем учитељем отачаства својега?(4) — Али ти превазиђе њих, и учења њихова исправи, и оно што они не довршише, доврши, и на крају разумније учење им обнови, просвећујући сву васељену пребогато.

Да ли да те, Свети, називам војником силним? — Јер ти и огради васељену оружјем красним, даним ти од Владике твојега, и, ратовав, одагна све наше злонаравље, и српом вере твоје

искорени и исече трње преварно у свету својем. Да ли да те назовем пророком(6) Предивни? — Али Господ вели: "Ниједан пророк није примљен у отачаству својем." — А ти се у отачаству својем јави велики заступник, пуштајући да кипи пребогато миро из раке твоје, исцељујући свако свезивање сотонино, и прогонећи бесна маштања, и лијући недужнима реке исцељења, који притичу к теби.

Да ли да те назовем становником пустињским?(7) — Али и ти у пустињи још више процвета, подвизањем расплоди труде своје, и цветове неувехле стече, и би светилник свету, сијајући чудесима преславним.

Али, о Владико мој, о пресвета моја Наставнице, срце се моје испуњује ридања, узвика и плача многог, у недоумици мојој.

Јер какав ћу почетак показати?

Какво ће појање изрећи бедне усне моје похвали твојој, Пречасни?

Од недостатка разума мојега вапијем ти господине мој, јер сам недотупаван, и некористан усуђујем се да похвалим твоју величину.(8)

Али, ипак, твој сам, господине мој, и твоје похвале рећи ћу ја.

Радуј се, господине мој,(9) почетку мој и крају, и хранитељу мој свети!

Радуј се, пастиру добри, разумним овцама Христовим! Учини ме најамником пастви твојој, коју стече Владика часном крвљу својом!

Радуј се светлолични цвете, који си се наоружао силом крсном и оружјем непобедним да браниш стадо твоје од вукова, који нападају на њ у свако време!

Радуј се, учитељу Новог завета, који ниси поучавао мојсијевски, него си идући за Павлом, његова учења изврсно усадио у разум наш!

Радуј се, Пречасни, вођо старцима, и заступниче удовицама, и хранитељу сиротима!

Радуј се, младима васпитање, и сило, и наставниче набоље!

Радуј се, помоћниче у биткама!

Радуј се, победиоче непријатељских варварв!

Радуј се, лествице која узводиш чеда и људе своје под небеске кровове, и усељаваш у ливаду духовну!

Радуј се, архијерејима добри украсу и праведни, неувехли венче!

Радуј се, са апостолима саседеоче, и сапроповедиоче, и саучитељу!

Радуј се, који се саста с мученицима, заједно с њима пострада и заједно похвали!

Радуј се, монасима бадро око и наставниче дивни, правило неисказано!

Радуј се, пустињацима утехо, онима који инокују

тишино!

Радуј се, исправљање нама који грешимо!

Радуј се, очистиоче саблазни!

Радуј се, тихо пристаниште, онима који броде!

Радуј се, ослободиоче узв греховних!

Радуј се, који утиреш путеве ка небеснима!

Радуј се, мосте који преводиш у вечни живот!

Радуј се, неисцрпни изворе!

Радуј се, рају који векујеш, красни и дивни!

Радуј се, цвете вере небеснога вртограда!

Радуј се, умни граде отачаства својега!

Радуј се, лозо доброплодна, која нам истиче
весеље!

Радуј се, грозде сазрели који истиче сок слатки,
а одузима пијанство греховно!

Радуј се, господине мој свети, и опет радуј се,
свагда се веселећи код престола Владике својега!

Али, о Пречасни, сети се мене, грешнога слуге
својега, Стефана!

Не заборави мене, убогога твојега!

Не заборави мене, који лежи у безакоњима!

Не заборави мене који се ваљам у блату сласном,
него пружи пресвету своју десницу, којом ме и
благослови у варљивом животу овом, и
руководећи научи да идем стопама твојим, ако
и недостојна, ако и некорисна, ако и
непотребна!

Умоли Владику својега за мене, да ме, презрев

безакоња моја, удостоји да се приближим и видим радост, коју спреми онима који га љубе.(10)

XX

И опет нам се дају овога Светог чудеса,(1) небројена, и неисказана, и неизмерна, увек и без престанка, обилно и пребогато. Јер чудотворства и силе велике задивљавају ум рода човечјег. Јер као што је немогућно измерити дубине морске и висине небеске, тако је немогућно избројати и чудеса преславна, и неиспитана, и неисказана овога светог господина мојега.(2) Јер презадиви сву васељену јасно, јављајући се брз у помоћи, и у напастима крепак, и у најездама непријатељским велики заступник.

По завршетку чудесв ових, живљах у миру и тишини у отачаству мојем, захваљујући Господу и Богу и Спасу мојему Исусу Христу, и пречистој Владичици његовој, и светоме господину мојему пречасном Симеону.

Али непријатељски ђаво, завидник добра, увек се труди да у ров погибаони рине род људски, саблазнима својима и бедама многим, хотећи ослабити оне који верују у истинитога Бога нашега, а који, бедни, не зна, који је заборавио онога који га свагда прогони.(3)

Јер нечастиви побуни два цара да ме ожалосте,

краља угарског, по имену Андрију, и цара грчког званог Јериса Филандра.(4) Свећаше рђав савет да ме прогнају(5) и да земљу отачаства мојега разделе и задрже себи. Дугоше велике силе своје, овај од северних странв, а онај од истока идући, па да се састану и виде у граду Нишу. И, кад се састану, да се обрну на земљу светога Симеона и на отачаство моје, зовући ме непрестано, на превару као с љубављу, да дођем на виђење с њима.

А беше у то време празник Господа Бога нашег, по Пасхи славнога светлог Васкрсења. А ја, видећ тако озлобљење, и савет незаконички, и опсаду многих народа, и непријатеље који су се стекли заједно, брзо потекох раци триблаженога господина мојег, брзога у бедама помоћника. И, обгрлив раку моштију његових, где лежи добропобедно тело његово, вапијох с премногим сузама к њему:

"Господине мој свети, приближише се незаконички гониоци моји и свећаше заједно једномислено против тебе, завет заветоваше, труде се да потребе слугу твојега.

"Господине мој свети, положи их као точак и као сламке пред лице ветра. И да се постиде они који устају на ме, и слуга твој да се узвесели. Јер си ти уточиште и утврђење моје. И по чему, господине, да разумем милост твоју, и

заступљење, и походу твоју на мени грешном?"
И одмах, у тај час, брзим његовим походом, приспе Дух Свети, и испуни се пријатномирисне масти сва црква, и изли се мирисно миро, не као што се излива у све дане, него се поли сва црква, да изнемогоше служиоци код светога гроба, црпући свето миро. И из исписаногa лика Светога, који је на зиду црквеном, (б) истече пречудна река, да су се сви гледаоци дивили и говорили:

- О предивни, како си и сухи камен обогатио Светим Својим Духом. Доласком својим учини да потече река исцељења, којом се недужни, мажући се, исцељују од различних недуга својих, хвалу дајући Богу, који ти је дао силу.

Вратих се учитељу и наставнику мојему Сави јеромонаху, да се благословом од руке његове, па да идем противу непријатеља, који се приближују земљи отачаства мојега, противу Андрије, краља угарскога.

А он, примив глас од светога господина мојега, пречасног Симеона, и, пошто му је заповеђено да иде са мном, говораше ми:

- Драги мој, не страши се лицв многих народв, јер имаш господина својега светог, брзог помоћника својега, који ти помаже и неће те посрамити у векове, и не бој се од њих, и не тугуј. Јер сада ће претворити јарост њихову у

кротост, и гнев њихов у љубав твоју, и јарост њихову у почаст твоју и славу. Јер бадре очи троструко блаженог старца будно заступају твоје добро. И видећеш очима својим помоћ своју за собом, и сву вољу своју испуњену, и зверску свирепост претворену у пребогате дарове своје.(7)

И наједном, док је још говорио, почеше стизати, један за другим, од славних слугу његових посланици говорећи ми:(8)

- Дођи, брате мој драги и слатки у Христу Богу!
- Дођи, господине мој и брате, да се насладимо у Господу Богу слатке љубави!
- Дођи да се постиде сви који нам мисле зло.(9)
- Дођи да се сакрију непријатељи наши.
- Дођи да се похвале и прославе који нас љубе!

И, пошто смо утврдили часним и животворним крстом Господњим и пречистом Владичицом његовом Богородицом, састах се с њим на међи отачаства мојега, у граду Равном,(10) молитвама и помоћу Светога у славу и част, и у неисказано весеље и радост, да су се сви гледаоци дивили томе.

И преумножи ми дарове своје различне свакога дана, чашама царским, украшеним камењем разноликим, и коњима предивним, обложеним и украшеним златним уздама, које сијају као Сунце и задивљавају човечји вид, и премнога

одела, чрвљенице царске и багренице, различне као и пољски цветићи, све украшене бисером и камењем, како царевима личи.(11)

И пробависмо у весељу часном 12 дана. А велможе његове и бољари силни поклањаху ми се свакога дана и доношаху ми врло много дарова разноврсних.

Видите, браћо моја, пречудну и предивну љубав мужа овога славног, како за љубав моју дивље и бесне зверове, туре и турице(12) извезе, као што ми, извезав, и питому стоку даде, и срацинску стоку,(13), да сви говораху:

- Дивно и славно видесмо у дане ове.

После овога приближи нам се грчки цар, гневан и јарошћу обузет,(14) научен од оних који ми зло мисле. И састасмо се у славном граду Нишу, и који много хоћаше, па ма и неки мали део да узме од мене, и не доби, безумни, него злим срцем не могаде ни рата подићи ни љубави учинити, молитвама Светога. И врати се, опет посрамљен. Али немогаше изићи из отачаства мојег, јер затворих све стазе његове помоћу светога господина мојег.

А краљ Андрија умоли ме да изиђе у своје царство. И ја, послушав молбе његове, оставих га. И отиде с миром, велико бешчашће и хулу понесав царству својему.

А ми отидосмо свако својему дому, славећи Оца

и Сина и Светога Духа и светог овога триблаженог Симеона, брзог помоћника нашег, и сад, и увек, и у веке векова, амин!

КОМЕНТАРИ

I - КОМЕНТАРИ

тзв. читачка формула. Овде се тражи да владика, тј. епископ благослови читање текста. На основу тога може се закључити да је ово дело било читано на неком свечаном скупу, коме је присуствовао и епископ.

Онај који од саздања свега света милује пали род људски, мисли се на Бога који је, према Библији, творац света (о томе како је Бог, за шест дана, створио свет, говори Прва књига Мојсијева глава 1). Људски род је назван палим због тога што су Адам и Ева, први људи, на наговор ђавола, кушали плод са дрвета сазнања добра и зла, и поред Божје забране. Зато су били изгнани из раја: људски род је постао смртан, осуђен на труд и муку (о томе Прва књига Мојсијева, глава 3). Бог је, међутим, био милосрдан. Он је послао Христа, свога сина, да искупи људски род и омогући му спасење (види Јеванђеље по Луки, 2, 11).

3. Псалом 33, 6.

штетна плева тј. кукољ спомиње се у Јеванђељу по Матеју 13, 24-30. Сејач кукоља је ђаво (кукољ симболише зло).

кумири су идоли.

По свој прилици односи се на незнабожачку, предхришћанску књижевност. Али како у оригиналу стоји: рукопис(а)ниу могуће је и следеће објашњење. Према Апокрифу о Адаму и Еви Адам је, да би могао да обрађује земљу, на захтев ђавола, који је тврдио како је земља његова, требало да "запише своје рукописаније", њему, тј. д у форми документа изјави да је ђаволов. Адам је, како показује ова апокрифна прича, том приликом надмудрио ђавола. Написао је: "Ко је господар земље, тога сам и ја и чеда моја", знајући да је земља Божја (в. Књига о Адаму и Еви. У књизи Из наше књижевности феудалног доба, Избор, редакција, превод и коментари др Драгољуб Павловић и др Радмила Маринковић, Просвета, Београд, стр. 236-238).

Псалом 72, 6.

Према Књизи пророка Исаије 11, 1. Давид је син Јесеја; Марија је из Давидовог рода.

Исаија 9, 2 и Матеј 4, 16.

Овде се показује да је Христов долазак "светлост", искупљење за људски род који је грешан од свог најстаријег претка, тј. од Адама.

Христос крштава пошто је сам најпре био крштен у реци Јордану, од стране Јована Крститеља. Пошто је изашао из воде, на њега је сишао Свети Дух, у виду голуба (о Христовом

крштењу види Јеванђеље по Матеју 3, 13-17; Јеванђеље по Марку 1, 9-11; Јеванђеље по Луки, 3, 21-22; Јеванђеље по Јовану 1, 19-34).

Тумачење овог чина најбоље је дато у Јев. по Јовану, где се каже да је њиме Христос узео на себе грех света, као и да ће Христос бити онај који ће крстити Духом Светим (Јован Крститељ је крштавао само водом). Исус, међутим, није сам крштавао, него су то чинили његови ученици (в. главу 4 Јеванђеља по Јовану, став 2).

Христос је, према хришћанском учењу, својом смрћу на крсту искупио људски род од греха.

венац, овде: мученички венац.

тј. откад их њихове матере роде.

Првовенчани о Немањи говори као о божјем изабранику - он је у "категорији" земаљских господара.

Идеја о Немањи као божјем изабранику није нова - налази се већ у Немањиној аутобиографији у оснивачкој Хиландарској повељи (издата 1198), потом у повељи Стефана Првовенчаног Хиландару (издата између 1200. и 1202) и, најзад, у Животу Стефана Немање од светог Саве (написан око 1208). (Види: Владимир Ћоровић, Међусобни одношај биографија Стефана Немање. У књизи: Светосавски зборник књига 1: Расправе,

Београд, 1936, стр. 3-40, на стр. 4; Српска Краљевска Академија, Посебна издања, књига СХIV, Друштвени и историјски списи, књ. 47).

овај мој господин свети хранилац - Немању писац назива светим својим господином, а уз то и храниоцем, чиме утврђује своје сродство са њим.

Псалам 91, 14 (92, 13).

Првовенчани већ унапред потврђује тачност овакве констатације. Другим речима: Немања је био управно такав.

II - КОМЕНТАРИ

Стефан се обраћа свештенству и племству. Свештенство он градира: спомиње светитеље (тј. епископе), јерархе, јереје и црнорисце (тј. монахе). Племство не градира, јер му и сам припада. Овом друштвеном слоју обраћа се са браћо, што је средњовековни обичај - тадашњи владари су оне који су им равни називали браћом. Стефан овде властелу назива и пријатељима. На основу оваквог обраћања свештенству и племству може се закључити да је он ово своје дело читао пред сабором српске земље, који сачињавају поменути сталежи. То је сигурно било у некој свечаној прилици - на дан помена св. Симеона (13. фебруар) или поводом неког за Стефана изузетно значајног догађаја.

Место где је сабор одржан могло је бити простор испред цркве Св. Петра и Павла крај Раса.

Стефан о себи говори са унижењем. Он је недостојан да опише Немањин живот; он је грешан (а треба да опише врлине свога јунака, како стоји у продужетку ове реченице). Ово није нека посебна специфичност његовог стила. Многи средњовековни аутори говоре о својој недораслости, недостатку талента, необразованости, о томе да им језик није довољно углађен итд. Понекад ова њихова скромност прелази у афектираност. Стефан је очигледно сасвим одмерен, иако дубоко у традицијама.

Овакав однос средњовековног аутора према свом књижевном задатку назива се топосом скромности или формулом скромности (в. Ернст Роберт Цуртиус, Европска књижевност и латинско средњовјековље, Матица хрватска, Загреб, 1971, стр. 89-91).

Писац сасвим јасно истиче своје сродство са главним јунаком - тај је јунак његов родитељ и његов васпитач. Будући да је Стефан владар, овде се може посредно ишчитати да је Немања свом сину пружио најбоље васпитање и да је тај његов син у његовим традицијама. Аутор, с друге стране, овим наглашава да ће његово излагање бити аутентично - јер веома добро

познаје личност о којој пише.

Стефан своје излагање карактерише као причање, приповедање (у оригиналу азі ска`оу вамі).

На овом месту одређује се и садржај приповедања: излагање чињеница у вези са рођењем и животом главног јунака. Спомињући Немањине врлине, Стефан ствара одређену представу о томе шта слушалац/читалац може да очекује у поглављима која следе.

У уводу (И), говорено је о главној Немањиној врлини - да је угађао Господу.

Писац овде Немању назива светим господином својим, дакле на исти начин као и у уводу. Тамо је немања био назван Стефановим храниоцем, овде следи и подробније обавештење о односу између писца и његовог лика: Немања је Стефана родио (тј. он му је отац) и он га је васпитао.

Стефан указује на један свој, усмени извор, и то за причање о догађајима око Немањиног рођења. О томе је могао сам Немања да казује или неко из његове ближе околине на двору.

у овој страни српске земље - реч је о источном делу територије, у коме се налази и престоница - Рас. Стефан ту столује, ту пише и очигледно ту чита своје дело.

родитељу његову = оцу његовом.

браћа му завишћу одузела земљу - Породична ситуација Стефана Немање није довољно позната. Његова породица је, изгледа, била у сродству и са породицом рашких жупана и са зетском династијом. Немањин отац Завида, због немира који су избили у првој половини XII века (Стефанове речи: "Ипак сам слушао да је био велики метеж у овој страни српске земље..."), избегао је, са својом породицом, у Зету. У Рибници му се родио син Немања (в. Историја српског народа, прва књига, стр. 208).

Диоклетија, Дукља, назив за средњовековну област која се простирала од Боке Которске до реке Бојане (вероватно по илирском племену Доклеатима, односно римском граду Доцлеа). У употреби од X века; од XI века та област се назива Зетом. Име Дукља (Диоклетија) употребљавано је касније само у владарским титулама.

Далмација = иста област, према називу римске провинције Горње Далмације.

Травунија (= Захумље), средњовековна област између реке Неретве и Дубровачке међе.

По речима Првовенчаног, Немања се родио вољом Божјом и вољом Богородице. Овим се допуњава тврдња из уводне, прве главе, да је он, милошћу Божјом, би одређен за "земаљског господара". Овде се спомиње Богородица. Она

ће, како показује касније текст, играти веома значајну улогу у Немањином животу.

роди и ово, свето дете - Немањин отац је, значи, имао и другу, старију децу. Ово дете је, међутим, свето, оно се издваја од остале деце.

Ово место оцртава Немањине будуће заслуге, и то владарске: сакупилац пропалих земаља отачаства свога, пастир и учитељ; обновилац онога што је било пропало. Издвојена су два подручја: "ратничко" и "духовно". Овим је дат и концепт за излагање о Немањином владарском животу, па је ово место у суштини програмско. Постоји извесна кореспонденција са насловом. У наслову стоји да је Немања наставник и учитељ. Овде, у другом поглављу, употребљени су за њега атрибути пастир и учитељ. Заједничка и за наслов и за ово место је одредница учитељ. У наслову стоји наставник, овде пак пастир. Одредница наставник подразумева неко поучавање. У спрези са другом, учитељ, која има готово идентично значење, као да губи свој основни смисао и тежи неком специфичнијем - наставник: васпитач, вођа, покровитељ. Одредница пастир је конкретнија - пастир је онај који чува стадо, тј. паству, следећи Христов пример. У наслову је дата Немањина званична титула (господин и самодржац отачаства свога, све српске земље и поморске). Овде је не

сусрећемо - уместо тога набројане су његове заслуге за српску државу - сакупио је "пропале земље" и обновио оно што је пропало.

То је ситуација коју пружа једини целовит рукопис са овим делом - тзв. Париски рукопис (из почетка XIV века). Проучавајући један други рукопис, који садржи већи део текста Стефанове биографије (додуше уз извесна скраћивања и допуњавања), тзв. Горички рукопис из средине XV века, пре неколико година дошли смо до закључка да је Париски рукопис на овом месту непотпун и да је садашње стање текста последица грешке у процесу преписивања (Види наш рад Прилог тумачењу једног места у Стефановом житију светог Симеона, Археографски прилози, 3, Народна библиотека СР Србије, Археографско одељење, Београд, 1981, стр. 123-136). Према нашој реконструкцији, ово место би требало да гласи (у преводу на савремени језик): "роди и ово свето дете које ће, Божјим промислом, бити сакупилац пропалих земаља отачаства свога, пастир и учитељ и градилац цркава, па, штавише, и обновилац пострадалих."

Слика о Немањи овим се делимично мења. Сада имамо јасно раздвојене две целине. У првој се говори о Немањиним ратничким заслугама: "сакупилац пропалих земаља отачаства свога", у

другој о заслугама за веру: "пастир и учитељ", градитељ манастира и обновилац пострадалих. Сада је јасно да се обновилац пострадалих не односи на земље, него на црквене грађевине. Обухваћено је још једно значајно подручје Немањине активности - ктиторска делатност. Да је констатација о Немањиним заслугама за подизање манастира морала да се нађе на овом месту, показује сама биографија, где је значајан простор посвећен описивању изградње манастира - нарочито Студенице и Хиландара.

Према нашој текстолошкој анализи заснованој на упоређивању сачуваних рукописа са Животом Стефана Немање од Првовенчаног, Рибница није место Немањиног рођења него место где се налазио храм у коме је он крштен. Уз то, податак о храму у коме је крштење обављено овде није потпун. По среди је, опет, како смо утврдили, писарска погрешка. Ово место, према нашој реконструкцији, треба да гласи: "На месту по имену Рибница, у храму Пресвете и чисте Владичице наше Богородице, који је био у земљи тој, а како су у земљи тој и латински јереји...

Немањина породица се касније, кад су се прилике промениле, вратила у Рашку (о томе види у Историји српског народа, прва књига, стр. 208).

светитељ и архијереј, епископ.

храм Св. Петра и Павла налази се на ушћу реке Дежеве у Рашку, на улазу у данашњи Нови Пазар. Представља најстарији сачувани споменик у Србији из преднемањихког времена. Подигнут вероватно негде између VI и VIII века, био је обновљен у IX веку. Касније је био више пута преправљан и том приликом су додавани неки делови. Првобитна црква подигнута је на старом култном месту. Имала је значајну улогу у доба покрштавања Словена. Први пут се помиње у X веку, као епископско седиште. Тада је била под непосредном управом Охридске архиепископије. Од времена стицања црквене самосталности (1219) у њој столују рашки епископи, а од XV-XVIII века митрополити. Конструкција цркве (има облик четворолиста, уклопљеног у кружни зид), показује сродност са решењима ранохришћанске архитектуре VI века у Византији. Била је осликана, али живопис није у целини сачуван. Рађен је у три маха: у X, крајем XII и у XIII веку. За владавине Стефана Немање црква је била важан духовни центар, као једина епископска црква у Рашкој. Чињеницу да је Немања овде по други пут крштен помиње и његов први биограф, свети Сава.

Овај цитат није идентификован. Стефан

инсистира на двојству код Немање - он је два пута крштен. На ово двојство указао је претходно и свети Сава у свом Животу Стефана Немање. Првовенчани Немању доводи у везу са Христом, у чијем животу постоји двојство али другачије природе. Са њим, наиме, симболично завршава Стари и почиње Нови завет. У Старом завету описан је људски грех и последице тога греха; Христос је искупитељ, којим се поништава грешност, а тиме почиње Нови завет.

О родитељима као благоверним и богочастивим, који у складу са тим својим особинама одгајају дете, често се говори у хагиографским делима.

милосрђа пучине, ова синтагма је значајна јер се уз помоћ ње конкретизује исказ из увода да је Бог милосрдан према Немањи. Његова је милост, истиче се овде, неизмерна, несагледива - као морско пространство.

божје тајне и пучине милосрђа који ће бити на њему - да ће он царовати над земаљским и да ће се на небесима настањивати са анђелима - по други пут се у овом поглављу предсказују будући догађаји. У првом случају, у вези са рођењем оцртан је немањин владарски живот. Сада је "линија" повучена и даље - до смрти главног јунака, и догађаја после ње. Немања ће, тврди

писац, бити "земаљски цар" (Христос је "небески цар"). На небу ће боравити са анђелима, тј. у рају. Свети Сава је у Служби светом Симеону утврдио то исто, мада је користио фигуру парадокса: "небески човек-земаљски анђеол".

III - КОМЕНТАРИ

Башић је до орошениј како стоји у оригиналу, превео са: до младићства. Отрок, према подацима у српским рукописима, је узраст од петнаесте до двадесет друге године. У читавом људском животу средњовековни људи сагледавали су седам периода, седам раздобља (види о томе: Ђорђе Сп. Радојичић, "Седам чинова" драме људског живота. Према Шекспиру и старим српским рукописима, у његовој књизи Творци и дела старе српске књижевности, Титоград, 1963, стр. 349-352).

чест (српскословенски ~есті), део. Немања је, према устаљеном систему владања, кад је одрастао, добио део српских земаља на управу, и то источне области: Топлицу, Ибар, Расину и Реке. Тада се на великожупанском престолу налазио Немањин најстарији брат Тихомир. Његову врховну власт су признавала остала браћа (види: Историја српског народа, прва књига, стр. 208). Области су назване по именима река око којих су формиране жупе. Реке је била

област око ушћа Моравице у Јужну Мораву.

Тема о ђаволу постоји већ у уводу, у вез са првим људима, Адамом и Евом. Ђаво их је искушавао. Овде се говори о томе како ђаво искушава Немању. Тиме се посредно показује да се кроз Немањин живот понавља историја људског рода. У Немањиној младости обнављају се догађаји који су се десили у "младости" људског рода.

троструки венац, овде значи: мученички венац. Трнов венац је један од знакова Христове муке и разапињања (види нпр. Јеванђеље по Марку, 15, 16-18). Иако детаљно описује Немањине патње, Немању Првовенчани назива мучеником тек у XIX поглављу, похвали. Тамо он утврђује да је Немања мученик зато што је издржао безбројна страдања, "распаљујући се љубављу Христовом, боривши се и убив до краја мучиоца ђавола, растргав замке његове и лајања до краја, сасушив тело своје уздржавањем, облив се као крвљу мученичким сузама и разагнав мрак тамних бесова, који се боре с нама". Немањина борба са ђаволом, који га искушава кроз његову браћу, за писца је, према томе, део онога на основу чега Немања стиче мученички ореол.

Ово је значајно место за уочавање пишчевог поступка када је у питању изграђивање

Немањиног лика. Немања је доведен у исту ситуацију у којој су били први људи (о њима у уводу), али он поступа другачије од њих. Док су они подлегли искушењу ђавола (чак написали "рукописаније"), Немања је "одвргао ђаволску злобу". Уместо да је гневан, он угађа Господу.

богољубиви цар Манојло из Константинова града - Реч је о византијском цару Манојлу И Комнелу, који је владао од 1143. до 1180. Веома успешан владар, постигао значајне успехе у Азији, на Балкану и у Италији. Желео да освоји Западно римско царство.

нишевска страна, област око Ниша.

У оригиналу: 'Н' `е поті©ав се приде к нѣмѠ (%). Немања дакле хита. Тиме исказује поштовање према цару.

јуноша, српскословенски уно{а, узраст од двадесет треће до четрдесет четврте године (в. у наведеној студији Ђорђа Сп. Радојичића, "Седам чинова" драме људског живота, стр. 351; в. и напомену 1. уз ово поглавље).

одликова га царским достојанством - у оригиналу: и и ц(а)ріскімі саномі по~іті и. Изгледа да је у питању нека дворска титула (Историја српског народа, прва књига, стр. 208).

даде му звану Дубочицу - Дубочица, крај око Лесковца.

По речима Првовенчаног, византијски цар је

изричито одредио да Немања и његови директни потомци управљају овом облашћу. Тиме су била искључена његова браћа. Прави разлози за овакав поступак византијског суверена нису познати.

Првовенчани поново наступа као приповедач. Директно се обраћа слушаоцима, и то феудалцима, дајући им поуку.

Из овога произилази да је Немања уживао ауторитет (и више од тога) и код других владара. Првовенчани ту чињеницу тумачи као резултат Божје љубави према Немањи.

Писац се поново обраћа племству.

Бог воли Немању, али и Немања воли Бога свим срцем. Бог цени ту љубав и чини Немањи све што зажели, хоће да каже писац. Он истовремено подстиче и своју властелу да у љубави према Богу следе Немањин пример.

Првовенчани показује да Немања није најважнијим сматрао земаљске дарове, макар они долазили с највиших места. Он је, чак, у тренутку највећег успеха и славља био обузет мишљу како да угоди Богу. Ово је значајан моменат, који открива пишчеву концепцију о лику свога јунака.

Немања није задоцнио да подигне манастир. И не само то, он га журно подиже. Овде се треба подсетити да је писац у уводу говорио о томе да

Бог својим милосрђем није закаснио да спасе грешни људски род. Немања настоји да се уподоби Богу, чинећи добро дело на време.

храм пресвете Богородице, на ушћу реке по имену Косаонице - Овај храм налази се недалеко од Куршумлије. Сачувани су само остаци (зидови средњег и источног дела и зидана олтарска преграда). Првобитни изглед током средњег века је мењан преправкама.

Архитектонско решење (триконхос) примењено при изградњи овог храма није имало утицаја на потоње градитељство у Србији.

О зидању цркве Св. Богородице говори и Сава Немањић у свом Животу Стефана Немање. Интересантно је да он каже како је то друга по реду Немањина задужбина - прва је храм Св. Николе у Топлици. Уколико је Савин редослед тачан, то би значило да је Стефан намерно направио поремећај у хронологији, да би показао како је Немања изузетно поштовао Богородицу, јер је први храм њој посветио.

Оснивач, ктитор (грчки κτῆτωρ), био је дужан да манастир снабде свим оним што је било потребно за његову егзистенцију. Морао је да начини списак свих прилога манастиру (в. Никодим Милаш, Ктитори, њихове дужности и права. Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, 1925, V, стр. 100-124).

чрначки збор, монашко братство, житељи манастира.

подружје (у оригиналу: подруоу`ч†%), супруга жена. Карактеристични су атрибути које Стефан користи говорећи о Немањиној жени, својој мајци: часна, богољубива.

чрнице, монахиње. Манастир је, дакле, женски. Своја ктиторска права немања је пренео на своју супругу. (В. Никодим Милаш, Ктитори, стр. 102).

Изграђујући даље Анин лик, Стефан истиче да је она била послушна и добродушна, што су врлине жене.

мудри, односи се на Соломона, једног од најславнијих израелских краљева (око 973-933. пре нове ере). Син и наследник краља Давида. Чувен по својој мудрости. Писао песничке текстове. Традиција га сматра аутором неких дела у Старом завету (нпр. аутором Прича).

Часна жена... драгог камења, Соломонове приче 31, 10. Ове речи у причама долазе у оквиру закључне похвале врлинама жене, супруге, господарице, мајке.

Писац се не задовољава само цитирањем већ настоји да цитираним речима дв смисао који је потребан за довршавање Аниног портрета. По Стефановим речима Ана, својим добрим делима, за мужа значи много више него све, трошне и

пропадљиве драгоцености.

IV - КОМЕНТАРИ

И опет... распаљен Христовом љубављу, поче зидати храм - У претходном, III поглављу, налази се констатација да се Немања распаљивао божанственим огњем, како би угодио Господу и градио храмове светих угодника. Овде писац тврди да је Немања био распаљен Христовом љубављу, па да је почео да зида храм. Он очигледно настоји да поступке свога јунака мотивише идентично. Тако настају и одређени приповедни модели, као језгра која он може даље да развија.

храм светог архијереја и чудотворца оца Николе, близу Свете Богородице, тик на ушћу реке Бањске - Овај храм налази се, као што и писац каже, недалеко од Богородичиног. Сачувани су његови остаци а недавно му је, после опсежних истраживачких и рестаураторских радова, враћен првобитни изглед. Црква Св. Николе сматра се првим спомеником рашке архитектуре. Уз њу су, у западном делу, у каснијем периоду, дозидане припрата и два звоника. На северној страни, доцније, подигнута је капела. У архитектонском погледу запажају се утицаји византијског градитељства: наглашена купола, троделни

олтарски простор. Мајстори су вероватно били из Цариграда или из неког другог византијског центра. За потоње Немањине грађевине црква Св. Николе, када је у питању решавање простора, служила је као прототип а утицала је и на образовање градитељских програма "рашке школе". Звоници и припрата упућују на утицаје западног подручја (запажа се сличност са которском катедралом). Од 1219. ова црква постала је средиште топличке епископије.

Свети Никола, архијереј и чудотворац - Према црквеном предању, родом из Мира у Ликији (отуда познат и као Никола Мирликијски). Био епископ у родном граду. Приписује му се учешће на првом васељенском сабору у Никеји 325. Умро 343. године. Његове мошти су пренете, 1087. из Ликије у Италију, у Бари.

Један од најпознатијих светитеља, чији је култ веома раширен. Сматра се заштитником од буре, избавитељем од беда, исцелитељем од сваке болести. Мало касније, Стефан га назива "светим чудотворцем и брзим помоћником у бедама".

Првовенчани наводи Христове речи према Јеванђељу по Матеју, глава 23, 12, односно Јеванђељу по Луки 14, 1. Те су речи у поменутиим јеванђељима део Христове поуке народу и ученицима. Немања се, жели да каже писац

Живота, придржавао Христових речи. Он је "ишао бос", што не треба схватити у буквалном, већ у преносном смислу: био је смиран, богобојажљив.

Писац гради контрастну слику: Немања у крајњој смерности и побожности, заокупљен подизањем храма великом светитељу; браћа зла, љута, пуна гнева. Они долазе к њему хитро, али је та њихова ревност лоша. Немања је, како је показано, брз, али на добра дела.

Браћа су подстицана ђаволом. Треба ово место упоредити са реченицом у претходном поглављу, трећем, где се говори о томе како је увек противни ђаво непрекидно наносио напасти Праведном и како га је ожалошћавао његовом браћом. Тамо су, мало касније, споменути и напади браће, али уопштено. Овде се, пак, говори о једном сасвим конкретном случају, који је и временски одређен.

Браћа су, судећи по овим речима, Немањи замерила што је без њихове сагласности приступио грађењу цркава у својој области. По њиховом уверењу, он то није смео да учини. Овде се, заправо, ради о сукобу око делокруга власти обласних господара. Немањин поступак косио се са дотадашњом праксом, или је прелазио њене границе (в. Историја српског народа, прва књига, стр. 209).

Немања се није расрдио, није дакле подлегао ђавољем искушењу. Види и претходно поглавље, где се каже како Немања није на гнев због преваре браће помишљао.

Немања, истиче писац, не само да није гневан, већ настоји да браћу одврати од гнева, заправо од ђавољег подстицаја.

Немања браћу упућује на прави пут - да се обрате Господу. Описујући овај сукоб, каснији писац Доментијан шире наводи Немањине речи. Посебно наглашава место где Немања образлаже своје право на подизање манастира. По његовим речима, свако у својој области може да чини око што му је воља: "Нека вам не буде у гнев ово моје дело, које сам у Господу почевши и довршио на моме делу. А чије срце од вас воли да дела, делајте на вашим деловима."

Доментијан, Животи светога Саве и Светога Симеона. Превео др Лазар Мирковић, са предговором др Владимира Ћоровића, СКЗ, Београд, 1938 (коло ХЛИ, књига 282). Симеонов животопис је на стр. 222-318, цитирано место на стр. 227.

правила о чрнцима, монашка правила, типик. Тим правилима одређује се свеукупни живот у једном манастиру. Типик намењен манастиру Св. Николе није сачуван.

већ ригаше змија своју злобу, овде узето

метафорично. У причи о Адаму и Еви ђавоље дејство испољава се кроз змију која наговара Еву да проба плод са дрвета сазнања. У уводу детаљи из ове приче нису потанко наведени, али се они подразумевају када се говори о греху и палом људском роду. Змија искушава и Немању, али на други начин.

Најстарији брат, који је заузимао великожупански престо, био је Тихомир.

целомудрен, разборит, мудар цѐлом¹дрѐе (цѐлом⁰дриѓ према грчком свѓросѐнх), па према томе непорочан, чист.

као што некада браћа вргоше у ров прекрасног Јосифа - Односи се на библијску причу о Јосифу, кога су браћа, зато што је био омиљени син свога оца, хтела да убију, а затим су га бацила у јаму да га поједу дивље звери, Прва књига Мојсијева, гл. 30, 37, 39-50.

Овим се налази потврда, у далекој прошлости, за лош поступак браће према оном који је најбољи међу њима. И Немања је, према Првовенчаном, био омиљено дете својих родитеља - то сугерише ова прича.

Према псалму 105, 21.

Првовенчани наводи бројне Немањине врлине које га стављају изнад Јосифа (старозаветни јунак поседује правду и кротост; Немања: кротост, правду, дивну смерност, све добре

обичаје).

руком својом крепком и мишицом високом - Псалам 136, 12. У црквеној поезији спомиње се мишица Господња, нпр. у Молбеном канону Пресветој Богородици, песма 5, ирмос, стоји: "Просвети нас заповестима Твојим, Господе, и мишицом Твојом узвишеном подај нам мир, човекољупче".

и подиже га за господара великога свему свету - Хиперболично узето, мисли се: постави га за господара српске земље. Немања је, дакле, испред Јосифа - Јосиф је само господар царевог имања, Немања је владар који влада читавом једном државом.

да научи... умудри - Псалам 105, 22.

Овде се, у виду антиципације дају Немањине будуће заслуге - као родитеља ("однеговао чеда своје у благоверју и чистоти") и као владара ("сабра пропалу земљу своју, ограђујући је крстом Христовим, и кнезове своје научи разумно, и старце умудри"). Неке од особина заједничке су му са Јосифом: научио кнезове, старце умудрио.

Очигледан поремећај у хронологији, до кога је дошло зато што је Првовенчани желео да до краја заврши поређење Немање са Јосифом. Тако је морао да говори и о исходу, тј. о избављењу Немањином из пећине. Том

приликом није могао да спомене и светог Ђорђа, коме жели да припише посебну заслугу за избављење свога оца. Отуда ово "враћање уназад".

са срцем подвижним - подвижан, трудољубив, упоран у молитвама и подвизима.

Свети Ђорђе је један од највећих хришћанских светитеља. Култ му је веома раширен. Према житију, био је родом из Кападокије, син племенитих родитеља. После очеве смрти са мајком се одселио у Палестину а после њене смрти постао власник многобројних имања. Био је изузетно леп и велики јунак међу војницима. Када је чуо да цар Диоклецијан гони хришћане, раздао је све своје имање сиротињи, сам изашао пред царско судиште и тамо јавно признао да је хришћанин. На наговоре да се врати паганској вери, он не пристаје, већ остаје веран хришћанству. Тада започиње мучења, једно страшније од другог. Ђорђе, уз помоћ Христову, све истрпи. Пошто је претходно изобличио паганство, бива погубљен мачем. (Б. Стојан Новаковић, Легенда о св. Гјургју у старој српскословенској и у народној усменој традицији, Старине ЈАЗУ, књига XII, Загреб, 1880, стр. 129-163).

страстотрпац, онај који трпи страдања, мученик. Страстотрпцима се називају и св.

Димитрије и св. Пантелејмон, у тропарима њима посвећеним (в. Сава Петковић, Речник црквенословенског језика, Сремски Карловци, 1935, стр. 264, под страстерпецА).

војник непобедни, св. Ћорђе се сматра помоћником и заштитником у ратовима. На средњовековним фрескама најчешће је представљен у лику наоружаног коњаника - одевен у хламиду, са копљем и штитом у рукама.

О страсотрпче... на све векове, амин - Ова молитва је занимљива. Она се разлаже на две целине. У Немањину молитву упућену св. Ћорђу, на одговарајућем месту интерполирана је молитва овог светитеља Господу. Обраћајући се св. Ћорђу, Немања има на уму његова страдања, муке и ране - посебно помиње мучење на точку. Као подлога за овај текст Првовенчаном је очигледно послужило житије славног светитеља. Отуда је и текст Ћорђевог молитве Господу. У житију стоји да се св. Ћорђе, иако у најгорим мукама и у очекивању погубљења, моли Господу да пошаље помоћ свима који га (тј. Господа) призову. Првовенчани је, очигледно, разрадио изворни текст - по њему св. Ћорђе тражи од Господа да буде милостив према свима који су у невољи и тада призову његово (Ћорђево) име. Стефанова реченица је и стилски занимљива: "и који буду у беди и невољи, или у тамници, или

на мору". Бити "у беди" односно "у невољи", једно је исто. Они који призивају св. Ћорђа у тамници или на мору јесу "у беди", односно "у невољи". Реч је о тзв. стилском паралелизму, омиљеном средству многих средњовековних писаца. Овде су два пара сегмената, повезана истим везником (и, или) са истоветним или приближним значењем.

Јер, уистину, достојан ти би, страсотрпче Христов свети, угодив Владици својему Христу. А ја се грешан и недостојан јављам Господу - Немања се упоређује са светим Ћорђем. Слика је контрасна - светитељ је био достојан да моли Господа. Немања је, по сопственим речима грешан и недостојан.

Јер с каквим очима ја, омрачени, смем погледати на небеску висину - Лепа слика - Немања, затамњених очију од "греха" не сме да гледа у небеску висину, тј. у светлост.

од уза које ме стежу - У првом делу овог поглавља речено је да су браћа ухватила Немању и оковала му руке и ноге. Сада сам Немања помиње то и тегобе које га обузимају.

да ти послужим, Свети, за све дане живота мојега, до последњега даха мојега, на који начин буде угодно висини страдања твојега - Немања се заветује да ће служити св. Ћорђу до своје смрти.

па овај свети господин мој поче хитно... Слично је Првовенчани говорио и о почетку зидања манастира Св. Богородице: "Дошав, нимало задоцнев, поче журно зидати.. храм пресвете Богородице..." (види напомену 18, уз III поглавље). Подизањем манастира Немања започиње остваривање завета датог св. Ђорђу.

храм светога и преславнога и великога мученика Христова, Ђорђа - Реч је о манастиру Ђурђеви Ступови, који се налази недалеко од данашњег Новог Пазара, на узвишењу изнад долина река Рашке и Дежеве. У новије време извршена је његова рестаурација, па је сад могуће назрети првобитни изглед. Манастир је био опасан великим зидом, са главним улазом на југозападном углу. Имао је на југу трпезарију, на северу конаке, итд. Иако веома значајан и угледан (од XIII века спомиње се као краљевски, потчињен директно архиепископу), није био велики манастир. У време краља Драгутина, његовог другог ктитора, који ће ту бити и сахрањен, извођени су обимни радови, начињене неке измене и дограђивања. У каснијем периоду обнављане су дотрајале или порушене грађевине. Од времена аустријско-турских ратова започиње страдање и разарање овог манастира. Последње велико рушење било је за време II светског рата. По ослобођењу

започели су обимни истраживачки, конзерваторски и рестаураторски радови. У архитектонском погледу црква светог Ђорђа је значајна - њено решење основица је тзв. рашке школе у градитељству.

Од сликарства сачувано је мало. Најзанимљивија и најлепша фреска је монументална представа младог светог ратника Ђорђа. Привлаче пажњу и две, сада врло избледеле композиције, са детаљима из Житија светог Ђорђа: Шобање и Мучење на точку. Мучење на точку спомиње се и у овом делу, у оквиру Немањине молитве св. Ђорђу.

Највероватније да је Немања 1167. године започео изградњу. Ктиторски натпис са западног портала цркве, делимично сачуван, показује да је она завршена у другој половини 1170. или у првој половини 1171. године. Необичан је положај манастира - на самом врху узвишења, па то упућује на закључак да је Немања избором локације симболично желео да означи свој тријумф над браћом.

Ђурђеви Ступови били су, још од почетка, значајан књижевни центар. У њему је сигурно негована литература посвећена светитељу Ђорђу. И сликарство, како се види из онога што је преостало, поред уобичајених тема, обухватало је и сцене из свечевог живота. Тамо су, међутим,

негована и дела посвећена ктитору, Немањи. Има мишљења да је Првовенчани Живот светог Симеона и написао за потребе овог манастира. У новије време проучаваоци су дошли до закључка да је оно што припада поглављима IV, V, потекло из књижевне радионице Ђурђевић Ступова. У тим поглављима су описана чуда светог Ђорђа на Немањи, а она су могла бити уобличена управо у тој средини.

с ревношћу и љубављу - Немањина ревност је добра, позитивна, за разлику од ревности његове браће и ђавола, које су зле.

И овде се наглашава, као и у претходном примеру са црквом св. Николе, да је Немања манастир обезбедио свим што су изискивали прописи, па и више од тога. Сви су предмети намењени цркви очевидно били изузетно естетски обликовани.

Ни овај типик није сачуван.

V - КОМЕНТАРИ

Првовенчани употребљава два глагола који етимолошки имају исти префикс - раз: разагнати и расејати (у оригиналу: разигнати, и расѐ%оти, од разисѐ%оти; они су тамо у облику партиципа прошлог, датив: разигн в©оу односно расѐ%ов©оу%). То је стилски врло ефектно. Ти глаголи приказују, како се види из контекста,

две различите али сукцесивне радње. немања је своје непријатеље (= своју браћу) "разагнао", тј. одбио од себе. Он их је "расејао", што значи отерао изван своје територије, у разне иноплемене земље.

за зла безакоња њихова - Непријатељи, тј. Немањина браћа, окарактерисани су као законопреступници. Тим квалификативом биће означене и друге негативне личности у делу.

Сотона, тј. ђаво, наново је подстрекач зла. Упореди са причањем у III поглављу, где се говори о томе да увек противни ђаво није престајао да наноси напасти Немањи, ожалашћавајући га његовом браћом, и са причањем у IV поглављу, где се описује како су Немањина браћа дошла да га ожалосте, подстакнута ђаволом.

Пантин, место на Косову где је дошло 1168. до сукоба између Немање и његове браће.

Узми оружје и штит - У иконографији св. Ђорђе се често представља са оружјем и штитом.

Спасење твоје ја сам - Псалам 35, 1-3.

Животворни крст - крст на коме је распет Христос, који је извор новог живота; овде симболично.

Звечан, један од најстаријих српских средњовековних градова (по некима и најстарији). Налази се у дну Косова Поља, изнад

данашње Титове Митровице. Имао је високе и снажне зидове и куле. Смештај на врху брда (некадашња вулканска купа), обезбеђивао му је доминантан положај и контролу над комуникацијама које су се ту укрштале (водиле су према Ибарској долини, Метохији и Босни). Повремено је ту био двор краљева из династије Немањића. Крајем XIV века освојили су Звечан Турци. Од XVIII века сасвим је опустео. У унутрашњости зидина сачувани су остаци цркве Св. Ђорђа, куле-донжона и цистерне.

црквица светога и преславнога мученика Христова Ђорђа - То је поменута црква у Звечану. Сачувани остаци показују да је имала облик издужене једнобродне лађе. Дугачка 21,60 м, широка 8,20 м, то је заиста, како каже Првовенчани, била "црквица".

изабрав једнога од правоверних својих јереја - Занимљива је пишчева констатација да се ради о правоверном свештенику. Тим више што је читаво наредно поглавље, VI, посвећено опису Немањине борбе за правоверност у његовој држави.

дође свети брзи помоћник - Реч је о св. Ђорђу. Његова карактеристика, наглашава писац, јесте да брзо помаже. У ранијем тексту слично је речено за св. Николу - да је он брз у бедама помоћник (в. напомену 1 уз главу IV).

презвитер грч. пресбутерос, свештеник.

Ово је први опис ратног сукоба у српској литератури. Како се види из описа који следи, он није много развијен. Садржи ипак неке значајне податке, као што је и овај о жестини сукоба ("битка снажна и силна").

Слика је хиперболична. Писац заправо хоће да каже како је Немања до ногу потукао своје непријатеље, па тако остварио апсолутну победу и надмоћ. Да би такав утисак постигао, он напомиње да су сви непријатељи побијени. Да није било тако, показује већ наредна реченица.

један од законпреступне браће његове - Писац прибегава поступку апстраховања. Уместо да наведе име Немањиног брата који се утовио (Тихомир), он употребљава неодређени исказ: један од... браће. Тиме донекле излази из сфере реалности и креће ка општем (о поступку апстраховања в. у књизи Димитрија Сергејевича Љихачова, Поетика старе руске књижевности, СКЗ, Београд, 1972).

законпреступна браћа - Првовенчани на исти начин као што је то чинио на почетку овог поглавља карактерише Немањину браћу - као законпреступнике.

утопив се у води - Потоњи писац Доментијан, описујући исту ову битку, даје податак да је река у којој се утопио Немањин најстарији брат

Ситница (в. Доментиан, Животи светого Саве и светого Симеона, стр. 237).

Ров изри, ископа, и упаде у јаму коју учини - Псалм 7, 15. Писац користи библијски цитат да покаже како је Немањиног брата сустигла судбина оних који другима чине зло. Тако је он изједначен са другим законопреступницима, познатим од библијских времена. Попут Немање и старији његов брат укључен је у општу историју, али се нашао на супротној страни од Немање праведника.

обрати се болест на његову главу, и на теме његово његова неправда сиђе - Псалам 7, 16. Првовенчаном очигледно није био довољан само један цитат да протумачи погибију Немањиног брата. Зато користи још једну, суседну псаламску сентенцу. Сада је сасвим јасно да је брат због сопствене неправде настрадао. Он је, разуме се, неправедан према Немањи.

и брзومه у бедама помоћнику и архијереју Николи - И овде као и у претходном поглављу Стефан св. Николу назива брзим у бедама помоћником (в. напомену 1. уз главу IV).

и вршаше преизобилно дневне и ноћне службе пред Господом - После успеха у ратном походу, који је остварио уз Божју помоћ и помоћ значајних светитеља, Немања се, како то наглашава Првовенчани, посвећује духовном.

Он је непрекидно у молитвама. Ово казивање добар је увод у наредно поглавље, у коме је описана Немањина борба против јеретика (тј. богумила). Велики жупан ће се њима, по речима писца, супротставити управо као заступник правог учења.

VI - КОМЕНТАРИ

Првовенчани и овде, као и када је био у питању Немањин јереј (в. претходно поглавље), употребљава атрибут правоверни. Ситуације су, међутим, различите - тамо је Немања бирао, овде је војник сам изабрао да дође Немањи.

Војник очигледно поштује дворски церемонијал: пада на колена пред владарем, говори са унижењем. Он је, осим тога, узбуђен, што би требало да наговести да је оно шта жели да каже драматично.

Писац је доследан у изграђивању сцене. Прве речи које војник изговара, да је најхући међу слугама, потврђују да је он говорио "с унижењем многим".

Војник се, како ће се видети из целокупног његовог излагања, појављује у улози троструког сведока. Он, најпре, сведочи о Немањиној усрдности према Христу, Богородици и светитељима, која се манифестује и кроз његову бригу за подизање манастира. Он, затим,

сведочи како су Христ, Богородица и светитељи Немањини заштитници, који "крепким дланом" подржавају његову владавину - то је друго сведочанство.

крепким дланом подржавају - Синтагма крепка рука била је употребљена у IV поглављу; тада је била реч о Христовом длану, којим је извео Немању из пећине (осим "руке" споменута је и Христова "мишица висока").

Војник се и даље владару обраћа церемонијално, као поданик: "усудих се јавити твојој моћи".

мрска ти и триклета јерес - Односи се, према општем мишљењу, на богумилство, које је у ово време доживело свој најпунији процват.

Међутим, из онога што о тој јереси говори овај текст, не открива се ни једна богумилска црта.

"Јерес" је, напротив, приказана врло конвенционално. Види касније.

јерес већ укорењује у држави твојој - треће сведочење. Војник сведочи да је "јеретичко учење" већ узело маха.

нимало не задоцнев, одмах призва - Писац и овде показује како његов јунак све чини на време и са журбом.

призва архијереја.. чрнци с игуманима својима, и часне јереје, и старце и велможе своје, од малог до великога - Немања, како из

овога проистиче, сазива сабор српске земље. Најпре позива црквена лица, на челу са епископом (архијерејом) а затим властелу. То је и логично, јер је реч о проблему који задире у питање вере.

Треба се овде подсетити да је редослед којим Стефан Првовенчани именује сталезе присутне на његовом сабору (на коме се чита ова биографија) другачији - најпре властела а потом свештенство (увод у II поглавље).

Међу присутнима на Немањином сабору по имену помиње епископа. Тиме се појачава утисак да је излагање засновано на историјским чињеницама.

светитељ, епископ - Писац води рачуна о ономе што је претходно рекао - сам Немања се обраћа члановима сабора почињући од свештенства, тј. поштује редослед кога се држао при сазивању сабора.

Идентично обраћање: "Дођите и видите" постоји и на почетку овог дела. Његов аутор тако се обраћа "христољупцима", желећи да они буду сведоци божјег милосрђа на људима. Можда уобичајена формула.

оци и браћо - и по трећи пут поштован је редослед утврђен на почетку: свештенство ("оци") - властела ("браћа").

Немања о себи говори са унижењем - каже да

је најхуђи међу браћом (у смислу најгори). Писац затим симболично повезује ову његову изјаву са другом - да Бог и Богородица не гледају у човечје лице него у његову веру. По сопственим речима, зато што је веровао у Свету Тројицу, постао је "пастир", добио је да чува "стадо". Циљ божји је, по Немањином уверењу, био да се "не посеје кукољ лукавога и одвратног ђавола". Овде се остварује непосредна веза са уводом, чак на два места. Изјава о правој вери (у Свету Тројицу) кореспондира са делом увода у коме је речено: "Јер пророци, проричући, утврђиваху свет му створени Духом његовим светим, да верује у Свету Тројицу..." Поменути став у уводу јесте, на неки начин, цонфессио фидеи Стевана Првовенчаног, ово овде, у VII глави, цонфессио фидеи Немањин.

Немања спомиње кукољ ђавола. У уводу се, доста опширно, говори о делатности ђавола, у вези са првим људима. У оквиру тога причања налази се овакво место: "Јер је свеубилачки ђаво насејао штетну плеву и укоренио је у срца њихова..." (в. напомену II, 4). Из овога проистиче да се људска историја понавља - оно што је ђаво учинио са првим људима (навео их на грех), покушава да сада учини са Немањом.

Немања себе назива пастирем, а тако га је назвао Првовенчани у другом поглављу, када је

говорио о његовом рођењу (в. напомену 7 уз II поглавље).

Немања изјављује да је изненађен сазнањем о деловању ђавола.

лукави, ђаво; да се лукави брзо укоренио - ђаволова хитрина није на добро, него на зло.

безумни Арије - Арије, александријски свештеник, умро 336. Оснивач познате аријанске јереси. Према његовом учењу лица Свете Тројице нису једнака: једини прави је Бог Отац; Син и Дух су само оруђа стварања света, они су и сами створени и као такви нижа божанства, подређени су Оцу. Аријево учење било је осуђено као јерес на Првом васељенском сабору у Никеји, 325. године.

Према нашем писцу Немања Арија у свом експозеу назива безумним. Тиме га аутоматски осуђује. Да је Арије безумни, говоре и други писци. Немања у свом говору Аријеву активност и његово учење тумачи ђавољим деловањем. Он се одмах од тог учења дистанцира и тиме што каже да је Света Тројица неразделна.

Ово место дато је према легенди о св. Петру Александријском (300-311). По тој легенди у време кад је Арије почео да шири своје учење, Петру, тада александријском архиепископу, у визији се јавио Христ. Он је био у исцепаној хаљини. На архиепископово питање: "Ко ти,

Спасе, раздра ризу?", Христ одговара: "Арије безумни".

Ова визија била је и ликовно представљена у фрескосликарству у нашим манастирима средњег века. Живописци су дочаравали читаву сцену, исписујући и наведени дијалог између архиепископа и Христа (о томе в. коментар Димитрија Богдановића уз ово поглавље у књизи Старе српске биографије. Избор и предговор Димитрије Богдановић, Просвета, Београд, 1975).

И јеретици који се појављују у Немањиној држави означени су као безумни, па су тиме поистовећени са аријанцима, што дакако нису били.

Први људи, констатовао је у уводу у ову биографију, нашли су се на дну скровишта адових, јер су подлегли ђаволовом наговору (и склопили с њим уговор). У овом, VI поглављу, поново се говори о дну пакла, употребљена је иста синтагма дно скровишта адових. Према Немањиним речима Арије се тамо налази, па чак и предводи јеретике на путу према дну пакла.

Првовенчани настоји да пластично представи ситуацију на сабору. Ту је, како он показује, дошло до бучне расправе међу учесницима. Сам садржај те расправе може се тек наслутити.

Ова жена ће очигледно имати улогу

најзначајнијег сведока јер добро познаје веровања и обичаје јеретика - нечисте одвратности њихове.

и, павши к ногама Светога, исповедаше јасно, говорећи му - Жена је узбуђена, пада к ногама Светога, чиме изражава своју жељу за заштитом. Она исповеда јасно. То је врло значајно, јер како ће се касније у тексту показати, њене речи треба да буду најтежа оптужба у процесу који ће се повести на сабору.

Понављање, заредом, именице господин у вокативу доприноси стварању слике о узбуђењу жене и њеном страху. Присвојна заменица мој употребљена уз дуги вокатив, чини њено обраћање дубоко личним. Током обраћања Немањи она ће га још једном насловити са господине мој, а при крају и са господине.

Жена показује да зна шта је Немања предузео (већ је био сазвао сабор и говори на њему). Одмах исказује свој однос према веровању које се шири у Немањиној држави - за њу је то "мрска и одвратна јерес". Слично је говорио и војник који је ступио пред Немању - он свог владара обавештава о ширењу "мрске и триклете јереси".

бих испрошена по брачном закону - Овде се спомиње уређено законодавство, из области породичног законодавства. О њему ми данас

ништа поуздано не знамо.

Јеретици су названи законопреступницима и тиме су одмах укључени у круг негативних личности у галерији Првовенчаног.

Овим речима жена утврђује Немањину претпоставку да се "лукави" укоренио у његовом отачаству.

Глухи кумири, тј. идоли, споменути су у уводу. Прве људе, речено је тамо, ђаво је одвратио од Бога - да служе глухим кумирима. Сасвим конвенционалан податак који се не може односити на богумиле јер су они били против било какве представе Бога, Христа или светаца у материјалном облику.

истргавши се из руке њихове и пребегавши, вапијем... како је моћна вера твоја, господине - Жена је, како сама каже, побегла из мужевљеве куће, уз велику опасност ("истргавши се из руке њихове"). Њена је молба дубоко потресна и она је сама назива вапајем упућеним Немањи.

порази крстом оне који се боре с нама, да науче нечастиви непријатељи како је моћна вера твоја, господине - Док војник само извештава, жена има и молбу. Та њена молба је уједно захтев за уништење јеретика.

Првовенчани је врло добро дао лик жене, кроз њен монолог. Ситуација је драматична, потресна, јер су и речи снажне, емоционално

обојене. Исказ је згуснут.

Из ове констатације тек постаје јасно да се жена није одмах појавила пред сабором него да је пришла владару у паузи заседања.

лукава јерес - Атрибут лукава овде је употребљен да значи да та јерес има везе са ђаволом јер за њега писац употребљава ознаку лукава.

Жена је, судећи по овим речима, своје саопштење у целини поновила пред сабором. Могуће је да је том приликом њено излагање било и исцрпније и документованије.

Немања се саветује са епископом и осталим члановима сабора. Саветовање владара са члановима сабора сигурно је било саставни део уобичајене процедуре код заседања. Поново се најпре спомиње свештенство а потом властела, из разлога који су наведени - (в. напомену 6, уз ово поглавље).

И овде је, као и у свим претходним ситуацијама Немања ефикасан: нимало није задоцнио. Одлука сабора није саопштена, али је из овога што је речено сасвим јасно шта је она садржавала - да се, уз помоћ војске, на челу са најбољим старешинама, јеретици казне и прогнају.

Прва књига о царевима (19, 10). Овде Немања, уз помоћ библијских речи, тумачи

суштину своје хитрине, ревности. Он има за узор Бога.

пророк Илија, чије су речи непосредно пре овога цитиране ("Ревнујући поревновах...) издао је, за време цара Агава (874-853, пре н. е.) наређење да се побију идолопоклонички свештеници (в. Прву књигу о царевима, гл. 18, нароч. ст. 40). И за јеретике који се појављују у Немањино време речено је да се клањају идолима. Зато је Немања могао бити упоређен са Илијом који је прогонио идолопоклонство.

једне попали, друге разним казнама казни... разда прокаженим и убогим - Немања се очевидно сурово обрачунао са јеретицима. Овде су наведене све казне: спаљивање имања, прогон, раздавање имовине сиромашним и лепрозним (прокажен, лепрозан).

Немања урезује, тј. одсеца језик вођи јеретика. Тиме га и физички онемогућава да проповеда своје учење. Средњовековно законодавство је познавало ову врсту казне (в. Душанов законик, чланове 21 и 162 - Душанов законик. Приредила мр Биљана Марковић, Просвета, Српска књижевна задруга, Београд, 1986; библиотека Стара српска књижевност у 24 књиге, књига осма).

Податак о постојању јеретичке (богумилске) литературе.

И сасвим искорени ту проклету веру, да се и не помиње никако у држави његовој .. - Првовенчани наглашава да је Немања у потпуности искоренио јерес. Тиме је омогућио цветање правоверја, тј. несметано прославља Свете Тројице.

амин, тј. нека тако буде, долази на крају овог текста. Са амин се завршавају молитве. То упућује на могућност постојања причања о истребљењу јеретика и у раније време, пре састављања Стефановог дела. У том случају, Стефан је посебну причу о прогону јеретика инкорпорирао у своје дело. Међутим, могуће је, исто тако, да завршна формула долази као знак завршетка једне наративне целине у ширем тексту.

VII - КОМЕНТАРИ

Ова констатација односи се на византијског цара Андроника Комнина (владао 1183-1185). Последњи из династије Комнина. Пре избора за цара био намесник Београда, Браничева, Ниша. Године 1164. учествовао у освајању Земуна. Током његове краткотрајне владавине Византију су нападали Угри (допрли до Сердике, тј. Софије), и Нормани (освојили Драч и Солун). Свргнут с престола и убијен када је запретила опасност од Нормана. Андроник Комнин је једна

од најзанимљивијих личности византијске историје. Настојао да спроведе одређене промене у држави, пре свега да сузбије превласт племства. При томе користио безобзирне методе, тако да је његова владавина постала свирепа страховлада. С друге стране, бројне су биле завере и устанци против овог цара - ближе о томе: Георгије Острогорски, Историја Византије, Просвета, Београд, 1969 (Сабрана дела Георгија Острогорског, књига шеста), стр. 370-375.

"први цар" је Манојло I Комнен, о коме Првовенчани говори у III поглављу овог дела.

На овом месту у тексту писац прибегава поступку конфронтирања да би истакао позитивне Немањине вредности; византијски цар је љут и крвопролитник - Немања је Пречасни и Свети.

Развалив уста своја - У Књизи пророка Исаије, гл. 5, 4 помиње се да је град развалио своје ждрело: "За то се раширио гроб и развалио ждријело своје превећ, и сићи ће у њ слава његова и мноштво његово и врева његова и који се веселе у њему."

Немања се укључио у акцију угарског краља Беле III против Византије, у области Моравске долине. Током 1183. године српско-угарска војска водила је успешне операције: опустошили су област око Ниша, продрли до Сердике

(Софије). Према томе, констатација Првовенчаног да је Андроник устао против Немање не одговара историјској истини.

Перник, Стоб, Земун (Землн), Велбужд (данас Ћустендил), Житомирски су градови у западној Бугарској.

Лешки, Лешак.

Равни, данас Ћуприја.

Козли, данас Кожељ, у близини Књажевца.

не оста камен на камену који се не поруши - У Јеванђељу по Матеју 24, 2 постоји врло слична формулација. Христос, говорећи о предстојећем разарању Јерусалима, каже: "Не видите ли све ово? Заиста вам кажем: "неће остати овдје ни камен на камену који се неће разметнути."

Липљан, јужни део Косова.

Победи непријатеље своје као Мојсеј Амалика - Мисли се на Мојсијеву победу у бици са Амалићанима (Друга књига Мојсијева, глава 17, 8-13). Током битке Мојсије је стајао на врху брда са божјим штапом у руци. Када би подигао тај штап високо, надмоћ су стицали Израиљци, када би га, због умора, спустио, јачи су били Амалићани. Да би обезбедили победу, Израиљци су Мојсија посадили на камен, а двојица њих, Арон и Ор, придржавали су му руке, све до заласка сунца. Тако су Израиљци победили.

крст Христов неослабно носећи пред очима -

Немања је, наглашава писац, победио непријатеље уз помоћ крста. Крст је овде симболична ознака за Немањина духовна стремљења према Богу и непрекидне молитве, али истовремено и симболична ознака божје милости - крст је симбол божјег милосрђа и помоћи.

Далмација, црногорско приморје.

Ток самих операција није познат, нити тачна хронологија. Зна се поуздано да су борбе окончане јануара 1186.

То показује да поменути градови нису били у потпуности порушени.

VIII - КОМЕНТАРИ

увек имајући у срцу свом неисказани страх божји - Писац овде утврђује још једну значајну Немањину особину - да је, без обзира на милост која се на њему испољавала, осећао страх божји.

Некоме богату човеку... - Јеванђеље по Луки, 12, 16-19. Прича о богаташу у јеванђељском тексту интегрални је део Христових поука ученицима.

Безумниче, ове ћу ноћи... - Немањин монолог, који почива на библијском контексту, тј. на Христовим речима о судбини богаташа, јесте његово унутрашње преиспитивање.

Писац и овде, као и у претходном тексту

(жена која извештава Немању о јеретицима), приказује стање узнемирености и узбуђености свог јунака тиме што понавља извесне речи - овде прилог: тада. У овом случају постоји утисак о још већем степену напетости и узнемирености јунака - он је постигнут коришћењем узвика ("о!").

оно грдно и страшно судиште његово - То је Страшни суд (Последњи суд) који, по хришћанском учењу представља завршни чин историје света. Христос ће, наиме, долазећи по други пут, у слави, да наступи као судија. Тада ће судити читавом људском роду, укључујући и мртве (њих ће у том часу васкрснути). Једни ће, по заслугама, стећи, вечно блаженство а други, због лоших дела, биће осуђени на вечити боравак у паклу. О Страшном суду види Јеванђеље по Матеју 24, 27-31 и 25, 31-46 и Откровење Јованово.

Немања себе овде идентификује са читавим грешним (због Адамовог греха) људским родом. страшни и грдни судија, Христос.

Немања два пута заредом на почетку своје молитве зазива Господа. Тиме показује свој страх и наговештава велику молбу.

Имајући на уму слику Страшног суда, Немања моли Бога да га поштеди и помилује у часу суђења. О страху од Страшног суда говори и сам

Немања у својој Хиландарској повељи. Њега је, како каже, почео да осећа управо када је био на врхунцу славе. И из Стефановог дела произилази исто - Немањин страх од Последњег суда појављује се после свих успеха које је постигао.

У Стефановом делу на овом месту Немања спомиње своја безакоња. То се, међутим, не мора схватити као осећање личне кривице, већ пре као осећање опште људске кривице због кршења Божје заповести.

Ви који имате жене... - Прва посланица апостола Павла Коринћанима 7, 29.

То је први Немањин завет - одрицање од брачног живота.

Ово је други Немањин завет. Узимајући Христа за вођу, храниоца и наставника, он се опредељује за монашки живот. Обећава да се неће спотаћи, тј. да неће посрнути на том, Божјем путу.

Немања се заветује да ће подигнути манастир посвећен Богородици Добротворки, и то је трећи његов завет.

Постоје мишљења да је Немања желео да подигне храм по узору на манастир Св. Богородице Евергетиде (Добротворке) у Цариграду. Он је, наиме, док је био заробљеник византијског цара Манојла у Цариграду боравио у овом манастиру. Будући да се спасао заточења

и постигао велике успехе у својој владавини, морао је осећати изузетно поштовање и гајити захвалност према Богородици која је добротворка. Немања, како из његове изјаве у тексту Првовенчаног проистиче, намерава да се замонаши у том новоподигнутом манастиру и да тамо у монаштву проведе остатак свог живота.

Изградња манастира, у чијем комплексу је била црква Св. Богородице, започела је око 1183. године. Предео у коме је требало да буде подигнут манастир је шумовит; у непосредној близини протиче река Студеница. До њеног ушћа у Ибар има отприлике 12 км. Манастирски комплекс био је завршен највероватније 1196. године, када је Немања, пошто је претходно предао великожупански престо сину Стефану и замонашио се, добивши име Симеон, дошао ту да живи. Црква Св. Богородице живописана је тек после Немањине смрти, 1208/1209. године.

О томе како је Немања изабрао баш ово место за свој манастир, писао је пре Стефана Св. Сава, у свом Животу Стефана Немање.

Зидању манастира Немања је приступио са дубоко религиозним осећањима. Она га нису напуштала ни током градње. Првовенчани спомиње Немањине непрекидне молитве Богу и Богородици.

Немања не само да се бринуо о свом будућем

манастиру, него је давао прилоге најзначајнијим манастирима свога доба. Прва на списку дарованих била је црква Господња у Јерусалиму - то је црква Светог Гроба или Васкрсења Христовог, подигнута на месту где је, по јеванђељима, Христос разапет, сахрањен и са ког је васкрсао. Ту је цркву подигао цар Константин. Касније је она рушена и обнављана. Од XII века на њеном месту постоји нова црква, подигнута од стране крсташа. И она је касније поправљана а затим претворена у џамију.

црква светог Јована Претече у Јерусалиму, према предању налази се на месту Захаријине куће. Подигнута изгледа у VI веку, касније порушена. Фрањевци су је обновили 1675. Велика је и богато украшена. Из унутрашњег дела цркве силази се у пећину, где је, по предању, рођен св. Јован.

црква Св. Петра и Павла у Риму - Базилика св. Петра. Посвећена око 330. Подигнута над гробом апостола Петра, требало је да буде средишња грађевина западног хришћанства. И над гробом св. Павла, изван римских зидина, била је подигнута базилика, врло репрезентативна. Према томе, ради се о две црквене грађевине, а не о једној.

црква Св. Теодосија у пустињи - манастир у близини Витлејема. Подигао га је св. Теодосије

Велики 465. Легенда говори да му се на том месту угљевље само упалило у кадионици.

црква Св. Николе у Барију - Базилика изграђена у периоду између 1087. и 1197. године. Још пре завршетка градње у њу су положене мошти св. Николе.

црква Св. Богородице у Евергетиди у Константинову граду - То је заправо манастир пресвете Богородице Евергетидске у Цариграду. Основао га је, 1049. године, неки Павле. Њему се исте године придружио Тимотеј, са мањим бројем монаха и тако је створено мало братство. Када је Павле умро, Тимотеј је проширио манастир, створивши велико братство. Саставио је и два врло значајна типика (ктиторски и литургијски). Те типике користио је свети Сава када је писао типике за манастир Хиландар и касније за Студеницу. (О цариградском манастиру види: Панајотис К. Христу, "Манастир Пресвете Богородице Евергетидске у Цариграду", у књизи: Осам векова Студенице. Зборник радова, Српска православна црква, Београд, 1986, стр. 61-73.)

црква Св. архистратига Михаила у Скопљу - Према подацима Владимира Петковића (у књизи Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа, САНУ, Посебна издања, Београд, 1950), Немања је ову цркву само

обновио. О њој се данас, како констатује исти аутор, ништа не зна.

црква Св. Димитрија у Солуну - Грађење ове цркве започео је 412/413. године префект за Илирију, Леонтије, као гробну цркву св. Димитрија. Довршена је у току V века. Око године 630. готово до темеља изгорела; ускоро је сасвим обновљена и тада је урађен раскошан мозаик. По други пут је ова црква горела 1917; потом је обновљена. У архитектонском погледу то је петобродна базилика, с попречним краком.

црква светог и великог мученика Пантелејмона у Нишу - Према В. Петковићу (Преглед црквених споменика...) Немања је само обновио већ постојећу цркву. Касније је та Немањина грађевина разрушена а на њеним темељима је, 1871. године, подигнута нова црква.

Свети Христови предстатељи... - они који стоје испред Христа. Немања се молитвеним тоном обраћа небеским силама - анђелима, апостолима, мученицима и светим монасима да га заступају пред Господом на дан Страшног суда. То је оно исто расположење које га је почело обузимати и пре но што је почео изградњу манастира Студенице.

пречасне деве, свете монахиње.

Првовенчани овде користи тзв. метафору

пловидбе: животна бура, симболично: овај живот, пун метежа; пристаниште, посмртни живот о коме ће проговорити већ у наставку реченице. У Акатисту Богородици за Богородицу стоји да је пристаниште.

Писац овде користи симболику светлости - Христос је за њега незападна светлост. У Јеванђељу по Јовану наведене су Христове речи у којима стоји да је он светло света (глава 8, ст. 12).

Псалом, 25, 5-6.

који је сагрешио, не одбаци - И овде се ради, по свој прилици, о осећању грешности које проистиче из сазнања да он припада грешном људском роду.

да, одбацив красоте овога света, иде за тобом. - Одбацивати красоте овога света, значи: одрећи се материјалних вредности и уопште световног живота и окренути се духовном. Ићи за Христом ићи Христовим путем, симболично: замонашити се. Немања се већ заветовао да ће се замонашити и то у манастиру Свете Богородице. Сада моли Бога да му омогући да оствари свој завет.

веселом душом труђаше се о храму Пресвете, старајући се о њој да се скоро сврши. - Писац приказује изузетну Немањину радост што подиже Богородичин храм. Овим истовремено

показује колико је Немањи била драга и важна та задужбина.

да се скоро сврши - Немања и овде испољава ревност, као и у случају претходних задужбина.

Писац овде ствара изузетну поетску слику. Поредећи Немању са орлом, царем међу птицама, који борави у небеским висинама (небопарни орао), он му већ одређује место - међу небескима. Светозар Радојевић дао је једну веома корисну напомену у вези са употребом симбола: орао. Он каже да је владарска апотеоза увек иконографски везивана за лет орлова. С друге стране, показује да су Ћирило и Методије, словенски просветитељи, у поетским текстовима њима посвећеним названи орловима. (В. Светозар Радојчић, Повеља Стефана Првовенчаног и мотив раја у српском минијатурном сликарству, Хиландарски зборник 1, САНУ, Београд, 1966, стр. 41/8). Поменута слика у делу Првовенчаног је сложена. Писац показује да Немања, који је још увек на земљи, може од ње да се одвоји узлетом свога ума, тј. духа. Немањин дух, како се види, тежи Вишњем Јерусалиму, тј. рају. Писац жели да овде утврди коначну слику о Немањиној судбини осле смрти. Његова визија у тренутку духовног узлета јесте предслика његовог будућег, вечног живота.

Вишњи Јерусалим (Небески Јерусалим) је

алегоријско виђење раја. О њему се говори у Откровењу Јовановом, гл. 21, 1-22, 5. Према овој библијској књизи, након свршетка овог света, остварује се "ново небо и нова земља", свети град, "нови Јерусалим" силази од Бога са неба. Бог ће у њему боравити са људима. Текст Откровење пружио је могућност за ликовно представљање Небеског Јерусалима. Он се слика као град четвртасте основе, са дванаесторо врата на којима бди по један анђео. Саграђен од злата и драгог камења разних врста и боја, блиста у сјају. У том граду не постоји храм, јер му је храм сам Бог. У њему нема ни осветљења јер га осветљава божји сјај. Од божјег престола тече река: у граду расту стабла живота. Вишњи Јерусалим односно Небески Јерусалим је вечно пребивалиште праведника.

IX - КОМЕНТАРИ

Из овога произилази да је Немања свом млађем сину служио као узор. Он је учинио добра дела - ту се пре свега мисли на подизање Студенице и даровање цркава широм хришћанског света. Син Немањин живео је у целомудрију, што значи разборито, у чистоти (српскосл. цѐлом¹дреу, старословенски цѐломòдрѣ, према грчком софросύνη = мудрост, разборитост, непорочност, чистота, поштење,

невиност, чедност). Односи се на најмлађег Немањиног сина Растка. Он је и изузетно паметан - "весели изврским разумом оца својега и матер".

писац прича = Соломон.

"Син премудар..." цитат из Прича Соломонових 10, 1. Интересантно је да је писац употребио цитат из Соломонових прича и да окарактерише Немањину жену Ану - III поглавље (наравно други, који говори о врлинама жене).

Овим се наговештава унутрашња молитва. да, претекав, испредњачим на путу овом, којим се и господин мој, овај свети мој хранилац, труди ићи - Растко моли Бога да га управи на свој пут и да тако претекне свога оца, тј. Немању. Ово је занимљиво и значајно место. Сави је узор, у раној младости, био отац (в. напомену 1. уз ово поглавље). Када је одрастао, он жели да похита и да, јер је млад, претекне оца и утре му пут.

Јер ти знаш, значи срца - Игра речима.

Јер ти знаш ... не заволе душа моја, ни оно што је у њему - По овоме нико осим Бога, "зналца срца" није знао да Растко од малена не воли овај, тј. земаљски свет.

светодршци, грчки: о* космокрџтореј, они који владају у овом свету, који поседују световну власт.

него, умилосрдивши се на мене, недостојна - Растко, попут Немање и Стефана Првовенчаног, о себи говори са унижењем.

похитај... стогубо ће примити и вечни ће живот наследити.

Онај који остави... Цитат из Јеванђеља по Матеју 19, 29. То су Христове речи. Стогубо, стоструко. Растко моли Бога да похита, тј. он жели да што пре напусти "овај свет".

припавши ти незадоцњено, идем за тобом, Творче мој - Растко не касни у својој намери и одлуци, то сам истиче. Тако се показује да он поседује очеву особину да све што је најважније чини на време.

узети крст, симболично: узети Христов крст, кренути за Христом.

одмах изиђе - Растко одмах реализује своју одлуку. У томе, опет, подржава свога оца.

Ова је изјава контрадикторна оној у претходној реченици, да је младић (Растко) изашао неопажено. Можда то место треба схватити овако: када је Растко отишао, нико га није видео; да га нема, приметио је, нешто касније, један његов слуга.

господин свети и пречасна - Немања и Ана.
син ваш млађи - Писац и овде не даје конкретно име. И на почетку овог поглавља он такође за Растка каже "син његов (тј. Немањин)

млађи". Из извештаја који подноси слуга (он је по свим правилима дворске етикеције), могло би се закључити да је слуга би упознат са Растковим намерама од раније - јер тачно зна да је он отпутовао из овога света, тј. да је напустио обичан живот, ради духовног.

Писац одлично приказује прву реакцију Расткових родитеља на вест о његовом одласку: они су се тргли од ужаса.

говораху у себи. - Родитељи нису очигледно хтели да јавно испоље своје запрепашћење и бол.

Ово је питање умесно јер слуга није рекао о ком се детету ради - млађи син могао је бити Растко, али и Стефан.

Праведнога Јова, према библијском тексту, Бог је искушавао на различите начине: одузимајући му имовину, децу, пуштајући на њега болести. Јов је све трпео без роптања. Бог се потом смиловао на њега и све му повратио. В. Књига о Јову, гл. 1-42. - Немања и Ана помишљају да се у њиховом случају понављају збивања из старозаветних времена - тј. да их Бог, путем сина, искушава.

Немања и Ана нису сигурни како ће Бог поступити са њима. Они су прожети осећањем грешности.

Овде одједном, без никаквог прелаза, почиње Немањин унутрашњи монолог. До сада су

навођене Немањине и Анине речи. Пишчев поступак је необичан - он наглашава да су Немања и Ана у себи говорили; њихове речи су идентичне.

Немања шаље своје славне велможе и кнезове, значи најистакнутију властелу. Писац је још једанпут помињао Немањину славну властелу, и то када је говорио о томе како Немања шаље војску против богумила: "Посла на њих војску, наоружану од славних својих (VI). То би значило да је он и у једном и у другом случају изабрао најбоље људе, јер му је било изузетно стало до повољног исхода. Овде писац каже да је Немања, трагајући за својим сином, властелу послао у све своје земље. Тиме жели да покаже како је акција била широко организована, тј. да је Немања настојао да свакако пронађе сина и да га пронађе што пре.

Потера је обишла "земље и места" и нашла Растка у Светој Гори, дакле на грчкој територији. То значи да првобитно замишљена Немањина акција није уродила плодом и да су његовог сина морали да траже и ван територије српске државе.

Света Гора (Атос), један од три крака полуострва Халкидике. Од X века ту живе искључиво монаси, у бројним манастирима, ћелијама и испосницама. Поред грчких

манастира (најстарији Велика Лавра, основан 963. године), ту су у словенски: руски манастир Пантелејмон, бугарски Зограф и српски Хиландар. Уживала одређену аутономију у оквиру византијске државе. Значајно књижевно и културно средиште током средњег века и касније.

Ватопед, грчки манастир, основан између 972-980. године. Један од највећих и најзначајнијих светогорских манастира.

Првовенчани даје податак да је Растка потера пронашла у Ватопеду. То, међутим, није тачно. Растко је, према Доментијану који пише његову биографију, најпре ступио у руски манастир Пантелејмон. Потера га је тамо пронашла. Да би избегао повратак родитељима, он је примио постриг. Касније је прешао у грчки манастир Ватопед, тамо се замонашио и добио име Сава.

Првовенчани не пише Растков животопис и он се зато на историјату његовог монашења не задржава. Могућно је да он и није знао све детаље. Ватопед као Растково/Савино боравиште био му је свакако познатији. У том је манастиру касније боравио и Немања, по доласку у Свету Гору. Одатле је писао Стефану, тражећи од њега да помогне изградњу Хиландара (в. поглавље XI и XII у овој биографији). С друге стране, чињеница је да се

Растко замонашио тек у Ватопеду ("примио апостолски и анђеоски лик"). Зато је за Стефана овај манастир значајан.

Могуће је и нешто друго. Сава је, по сопственим речима (види његову молитву) желео да следи оца. Немања је подигао манастир посвећен Богородици - Студеницу. Растко је очигледно желео да буде монах у Светој Гори која је "перивој Богородице", а по свој прилици и у манастиру њој посвећеном (на овој другој чињеници нарочито инсистира Доментијан). То би значило да је Првовенчани хтео да покаже како је Растко остварио своју жељу; начин реализације писца није посебно интересовао.

одмах их известише - Показује се да је вест о судбини Немањиног сина жељно очекивана и да они који су послати да га траже нису губили време него су одмах поднели извештај Немањи и Ани ("одмах их известише").

о свем шта је било, како га нађоше и шта видеше - Првовенчани не даје садржај извештаја него само констатује да је он био исцрпан ("о свем шта је било") и да је у њему посебно било речи о томе како је дете пронађено ("како га нађоше и шта видеше").

И овде као и у претходном случају - када је слуга известио о Растковом одласку (в. напомену 21 уз ово поглавље), најпре се говори о оба

родитеља а затим, без икаквог прелаза, Немања се ставља у први план. Приказано је Немањино душевно стање за време док је извештај подношен - седео у тузи. Он све слуша, што значи помно, без прекидања или запиткивања, желећи да сазна сваки детаљ, сваку појединост. Затим поступа као владар, водећи рачуна о дворском протоколу - отпушта властелу која му је поднела извештај.

Немања догађај са сином схвата као Божју поруку, њему упућену: Бог га подстиче да и сам крене путем спасења, и он му за то захваљује. Спасења твога = спасења које од тебе долази.

У Великом канону Андрије Критског налазе се сличне речи:

"Душо моја, душо моја, устани, што спаваш?
Приближава се крај, па ћеш се збунити.

Прени се, дакле, да би те поштедео Христос,
Бог који је свуда присутан и све испуњава.

Из уста младенаца... Псалам, 8, 2. Немања подстиче себе, имајући на уму псаламске речи.

Зар не видиш младе... - Реч је заправо о Растку који је Немању "претекао", замонашивши се али је у циљу апстраховања употребљен облик плурала. Немања очигледно схвата шта за њега самог значи Растков чин. Жељу да оца "претекне" Растко је изразио у својој молитви Богу, како смо то већ констатовали (в. напомену

4 уз ово поглавље).

не обзирати се, не осврћи се - Бог је хтео да Содому сажеже огњем, па је Лота са породицом извео из града. Заповедио им је да се не осврћу. Лотова жена није послушала него се осврнула и тада се од ужаса скаменила (Прва књига Мојсијева 19, 26).

да ти се не случи по причи, као ономе богаташу - Алузија на причу из Јеванђеља по Луки. Текст ове приче наведен је на почетку VIII главе где се говори о томе како је немања почео да осећа страх Божји (в. напомену 2 уз VIII поглавље).

сети се свог обећања, јер се време већ приближује - Немања је, да се подсетимо, обећао, тј. заветовао се да ће се замонашити у својој новој задужбини (в. напомену 13 уз VIII г.).

време се приближује, тј. приближава се час другог Христовог доласка. Размишљањем о овом Христовом доласку и Страшном суду Немања је био обузет после свих успеха.

јер секира већ лежи при корену дрвета - Цитат, Јеванђеље по Матеју 3, 10. Ове речи треба да потврде да се време Христовог доласка примиче.

Женик је на вратима, Матеј 25, 6. - Ове речи су из параболе о лудим и мудрим девојкама (Јеванђеље по Матеју, глава 25). Тамо се говори

о пет мудрих девојака које су се припремиле за долазак женика (тј. Христа): узеле су уље за своје светиљке, и о пет лудих девојака које уље нису набавиле. Женик је одоцнио, свих десет девојака је поспало. Када је он у поноћ приспео, луде девојке нису могле да му изађу у сусрет, јер нису могле да упале светиљке. Отишле су да набаве уље. Када је дошао женик, мудре девојке "ушле су са њим на свадбу". Врата су се затворила а на молбу лудих девојака, које су коначно приспеле, да им отвори врата, женик је одговорио, да их не познаје. У Јеванђељу ову параболу казује сам Христос, најављујући свој други долазак и "царство небеско" и опомињући све да буду спремни - као мудре девојке.

Чувај се да како не останеш с ону страну куцајући - Алузија на параболу о мудрим и лудим девојкама. Немања се прибојава да не закасни.

Дођите к мени... Јеванђеље по Матеју 11, 28.
Према Јеванђељу по Матеју 11, 30.

Х - КОМЕНТАРИ

Немања к себи позива чланове најуже породице, епископа, старешине, кнезове, војводе, војнике. Из текста који затим следи (Немањин говор), јасно је да он заправо сазива сабор српске земље. На том сабору он ће

захвалити на престолу и именовати свог наследника. Сабор на коме се Немања одрекао престола одржан је, према другим изворима (Савин Живот Стефана Немање), 25. марта 1196.

Нека вам је знано да из младости моје жуђах пламеном срдачним да идем за заповедима Владике мојега, и не хтеде Господ мој - Ово је изузетно важно место јер се открива Немањина давнашња жеља - да иде за заповестима Владичиним, тј. да се замонаши. Нарочито је значајна констатација и не хтеде Господ мој. Немања ће сам, нешто касније, објаснити шта то значи.

свет мој дарујем, значи: моју владавину, државу.

Није наведено име Немањиног наследника. Како је Стефан тај наследник, он из скромности не наводи своје име.

као што Бог благослови Јовове наследнике - види Књигу о Јову, 42, 12-15.

да господује... непокретно, значи: да влада, неометан, до краја свога живота.

анђеоски и апостолски лик - монашки чин.

Немања је добио име по св. Симеону Богопримцу, чија се успомена слави 3. фебруара (његова кратка биографија у Прологу, саставио монах Тадија, Београд, 1984, стр. 86).

по правилу и заповеди светих и богоносних отаца - Нису позната монашка правила по којима се у Студеници живело пре но што је, око 1208. Сава саставио типик за овај манастир (према Хиландарском типикју). Писац истиче да се Немања никако није ленио, тј. да је до краја испуњавао све захтеве и правила.

Овде је први пут споменуто име најмлађег Немањиног сина, и то монашко.

У извештају-писму, немања говори о својој давнашњој жељи да се замонаши. Претходно је на сабору, пред окупљеним свештенством и властелом, изјавио како је од своје младости жудео пламеном срдачним да иде за Христовим заповедима (в. напомену 2 уз ово поглавље). У писму сину он ту своју жељу представља у још интензивнијем виду и говори о својим покушајима да је реализује. Он је просио, желео, тражио из све снаге своје и из све душе своје. Бог, зато што је милостив и човекољубац, смиловао се на њега и испунио му жељу.

Ово место је значајно за откривање пишчеве концепције у вези са главним јунаком. Према уводу, који је програм дела, Немању је Бог одредио за "земаљског господара". Бог као да својим планом није предвиђао да онај његов изабраник постане монах. Будући да му је ипак омогућио да то постане, значи да је делимично

кориговао свој план. Писац тумачи да је то учинио зато што је велики човекољубац, али је из целокупног претходног текста јасно да се Немања као владар у потпуности и до краја исказао, да је унапредио државу, штитио веру, чинио добра дела. Био је изузетно побожан и увек окренут духовном. Немања је, значи, испунио Божји план и стекао привилегију да му он испуни жеље. Уосталом, у уводу на једном месту стоји да они које Бог одабере за земаљске господаре, не воде рачуна само о световним стварима, "него.. угађају Господу, чинећи му по вољи са страхом, па и са слободом".

Немања овде спомиње своја безакоња Можда не мисли на неке своје конкретне грехе, већ жели да покаже колики је Бог човекољубац кад опрашта и безаконицима.

што ме, недостојна као и у дванаести час, удостоји ући, да се с тобом јавим, као радник винограда Христова, да примим награду своју - Немања у дванаести, тј. у последњи час бива удостојен да постане монах. Он пред собом има Савин пример. Његов син је у младости кренуо путем којим он креће у старости. Признаје му да је испред њега када се ради о духовном подвигу. Виноград Христов овде треба схватити као духовни простор над којим има окриље Христ. Немања ће бити радник, па ће за трудове

добити награду. Првовенчани овде одступа од традиционалне симболике: Христос - чокот, људи - лозе (младице), Бог - виноградар (Јеванђеље по Јовану, 15, 1-10).

множећи умножи молбе своје - Игра речима (у оригиналу: и м'но`е оумно`иві м(о)лібі своџ). Сава чини оно што је Немања у писму тражио: радује се ("обрадова се"), моли се и захваљује Господу.

дав хвалу са сузама пречистој Владичици Богородици - Сава осећа захвалност, и то нарочиту (потресен је) према Богородици, за оно што се збило са Немањом.

Немања у писму наводи да је желео, тражио из све снаге своје да му Господ испуни жељу; Сава Господу захваљује што не оставља оне који га траже и који се надају на њега.

Греди - доћи.

Греди господине мој... све ће ићи на добро - Сава овде преузима иницијативу позивајући оца да дође у Свету Гору. Он му предочава оно што га тамо чека и чак ствара предслику његове судбине после смрти: "Господ твој чека те, и спремио ти је сваки стан".

Уђи у радост Господа својега - Јеванђеље по Матеју 25, 23.

онима који га љубе све ће ићи на добро - Посланица Римљанима 8, 28.

17 узев крст свој - Исто је речено и за Растка

у IX поглављу, в. напомену 11.

пође за Христом, брзо текући к жељеноме -
Немања је и као монах хитар на подвиг.

храм пречисте Богородице Ватопедске - То је
манастир Ватопед. У њему је већ дуже времена
живео Сава.

Немања/Симеон стигао је у Свету Гору 2.
новембра 1197. (податак о месецу и дану налази
се у Животу Стефана Немање од светог Саве;
тамо година није наведена али је наведено
колико је месеци протекло од
Немањиног/Симеоновог доласка у Студеницу до
његовог одласка из тог манастира у Свету Гору).

прота, од грчког @ прѠтој, поглавар Свете
Горе; налази се на челу савета игумана
најзначајнијих манастира. Током своје управе
борави у Кареји, средишту Свете Горе.

сва браћа светогорска, и часни игумани, и
сва браћа, и пустињаци - Овде Првовенчани
користи паралелизам. Часни игумани, сва браћа
и пустињаци у ствари су браћа светогорска. У
другом делу исказа заправо је рашчлањен појам
наведен у првом делу. Ово књижевно средство
веома заступљено у Књизи псалама, широко је
било прихваћено од многих средњовековних
писаца.

а он их испитиваше о животу њихову и
правилима калуђерским - Немања жели да се

обавести о свим видовима монашког живота у Светој Гори. Интересују га и прописи о животу, тј. типичи.

И дивљаху се и чудом ужасавани... које се виде међу нама

Да није изабрао милостиви Владика и пресвета његова мати ову Свету Гору за уточиште калуђерског живота - После Христове смрти, према легенди о Богородици, она сама је дошла на Свету Гору.

леторастао (у оригиналу лѐтораслѐ), младица, изданак, потомак. Овде се на интересантан и нов начин говори о Савином (тј. Растковом) доласку у Свету Гору. Немања је, како се ту каже, свога сина пустио - као свој дар и жртву.

О милосрђа Владичина, о неисказане дубине човекољубља ти, која се виђа међу нама! - Долазак Немањин у Свету Гору монаси тумаче као резултат Божјег милосрђа. То је чудо: "и дивљаху се и, чудом ужасавани..."

јер нам донесе хранитеља нашега - Да је Немања "хранитељ", видеће се из наредног става који говори о његовим даровима свим светогорским манастирима.

ХИ - КОМЕНТАРИ

пусто место, звано Хиландар, увођења пресвете Владичице наше Богородице у цркву -

Реч је о остацима грчког манастира Хиландара, подигнутог око 985. године. Око 1076. тај је манастир спомињан као "потпуно пуст и угашен". Тада је уступљен манастиру Кастамониту. Живот у њему је обновљен. Поново страда после 1169. године, вероватно од морских пирата.

Мада у читава два поглавља говори о Хиландару, Првовенчани не приказује читав историјат зидања тог манастира ни оно што је томе непосредно претходило (добивање дозволе). Он заправо говори о свом учешћу у том подухвату и, у оквиру тога, о својим односима са оцем.

Историјат подизања Хиландара детаљно је дао Доментијан у Животу светог Саве.

ава отац.

Син који је остао да влада српском земљом је Стефан. Он овде говори о себи у трећем лицу.

Ако су те Господ Бог и Пресвета, с благословом мојим, оставили да владаш... - Немања овде подсећа на благослов који је дао по одступању са престола (глава X).

пишем ти да нађох пусто место усред Горе Свете, Ваведења пресвете Богородице, по имену Хиландар - Формулација у извештају слична је оној у уводном делу овог поглавља.

Немања подстиче Стефана да не оклева него

да буде хитар. Тражи од њега да свом снагом својом прионе на подизање манастира. Немања је, како сам каже (X поглавље), из све снаге своје тражио од Христа да му омогући да се замонаши.

Немања изражава жељу да на Стефана пренесе ктиторска права на Хиландар. Занимљива је опаска о предаји Студенице Стефану. Очигледно је да је постојао писани докуменат, повеља о томе ("као што пређе писмом предадох"); али она није сачувана. Морала је постојати и Стефанова повеља, којом он потврђује очеве дарове овом манастиру и евентуално и сам нешто прилаже - као што је случај са његовом Хиландарском повељом.

Сава спомиње Немањину златопечатну повељу Студеници, чак и то да је њен текст био исписан на зиду цркве (Живот Стефана Немање).

Цитат, Псалам 37, 4.

Цитат, Псалам 37, 5-6.

Немања поново на крају писма подстиче Стефана да прионе на подизање Хиландара и тако изврши добро дело ("не доцни") и да, док градња траје, не престаје с бригом ("нити спавај"). Он тиме, индиректно, упућује свог сина и наследника да следи његов пример када је у питању подизање задужбина.

Овде Првовенчани говори о томе какав је био

и какав јесте у том тренутку Немањин однос према њему. Истиче да је Немањина брига непрестана, али различита. У Стефановој младости отац се старао да га однегује, тј. водио је рачуна о његовом телу; сада се брине о његовој души. Немања га упућује на свој пут.

Реченица: да идем за делима његовим употребљена је два пута и то врло ефектно ("захваљујем ти, владико, Господе Боже мој, Исусе Христе, што си дао мени, недостојном слуги твојему, да идем за делима некадашњег храниоца мојега... и упућује ме на пут свој, да идем за делима његовим!).

Ово је похвално место где се Немањи одаје признање да је прави и истинити Христов слуга, јер иде за Христовом речју (ту се мисли на монашење) и привлачи к њему отпале, блудне и грешне. Немања је Христов слуга и по томе што и њега, Стефана, "чини удеоничарем и ктитором храмова његових светих".

шта да ти вратим... чиниш мени грешном - према Псалму 116, 12 (Шта ћу вратити Господу за сва добра што ми је учинио?).

Испричати или исказати - Још један пример за стилски паралелизам. Овде су оба члана исказана семантички готово подударна.

Божју милост према себи Стефан тумачи божјим човекољубљем које је без граница

("бездан човекољубља"). О човекољубљу божјем било је речи и у уводу.

И Стефан је обузет осећањем грешности, које проистиче из сазнања да припада грешном људском роду. И у том следи Немању, који о себи слично говори (в. нарочито поглавље X).

игуман Методије - Овог хиландарског игумана помиње и свети Сава у свом делу Живот Стефана Немање. По Савиним речима, Немања је непосредно по завршетку Хиландара одредио Методија за игумана.

довољно и преизобилно дарова - Немања је тражио да Стефан пошаље "довољно потреба на подигнуће и обновљење храма Пресвете" - он шаље довољно и преизобилно, тј. све оно што му је отац тражио, и преко тога.

него и за све године слаше - Очигледно, претерано, Немања је умро 13. фебруара 1199. а на Свету Гору је дошао 2. новембра 1197; укупно је тамо провео око две године. Сава је почетком 1198. године добио од византијског цара Алексија III златопечатну повељу, којом се опустели манастир Хиландар изузима из власти проте и потчињава Ватопеду, како би био обновљен. Уз повељу добио је и друга потребна документа. Тада се започело са радовима на подизању Хиландара.

Стефан истиче да је у свему послушао оца:

"све заповести твоје извршише се, и жеље срца твојега испунише се".

Јер како бих се и каквом мишљу.. а он ме однегова, и настави, и поучи. - Сада наводи своје разлоге за велику оданост и послушност Немањи. Помиње како га је он однеговао и васпитао ("добро и благо" васпитање). Свој однос према оцу већ је једном исказао, у овом истом поглављу (в. напомену 11).

нећу се уплашити оних који ме одасвуд нападају, нити хуке иноплемених варвара - Слично, Псалам 3, 6 и 27, 3.

Петар, Христов ученик и апостол. Према хришћанском предању, после Христове смрти деловао у Риму. Приписује му се ауторство неких библијских посланица; сматра се и аутором неких апокрифних списа.

Христос је, према јеванђељском тексту, у знак свог преданог служења, прао ноге својим ученицима. Када је дошао до Петра, овај је то одбио речима: "Господе, зар ти моје ноге да переш?" и "Никад ти нећеш опрати мојијех ногу." Када му је Христос рекао да неће имати удела с њим ако му не опере ноге, Петар не само да је пристао, него је затражио да му учитељ опере и главу. Тиме је заправо исказао жељу да сав припадне Христу (јеванђеље по Јовану, г. 13, 6-9).

Стефан користи библијско место као предтекст да прикаже свој однос према оцу. Он не жели да див само нешто од себе (материјална добра), већ и читаво своје тело. Другим речима, он жели да сав припадне оцу, који му је учитељ, као што је Петар припао своме учитељу Христу.

Јер не прибавих ја ово, него ти, господине... - Овим речима Стефан започиње кратку похвалу Немањи. Она има три дела. У овом првом делу показује се да је све оно чиме располаже и влада тековина Немањина.

Јер оно што је било пропало... - У другом ставу Стефан даје оцену Немањине владарске делатности - истиче његове заслуге за конституисање и учвршћивање државе и заслуге на плану вере.

Ово место кореспондира са антиципацијом у II поглављу где се каже како ће Немања бити сакупилац пропалих земаља отачаства свога, пастир и учитељ. Постоји и веза са IV поглављем где се говори о будућим догађајима иако се користи облик прошлог времена: "Тако и овај пресјајни и крепки свети муж однегова чеда своје у благоверју и чистоти, и сабра пропалу земљу своју, ограђујући је крстом Христовим."

На овом месту, у XI поглављу, заиста се оцењују протекли догађаји. Немања је већ напустио кормило државе, посвећује се

духовном животу. Овде се, у односу на поменута места, говори конкретније о Немањином залагању за веру - спомиње се да је он јереси прогнао - у делу је додуше говорено само о његовој борби против једне јереси (VI поглавље).

У овом, трећем ставу, говори се искључиво о Немањиним заслугама за веру. Пастирем је Немања назван и у наслову дела и у већ помињаној антиципацији у II поглављу. Занимљиво поређење - јеретици су мислени вукови, тј. интелектуални непријатељи.

А ја шта сам, господине? Само послушност, гледајући твоја дела - Свој однос према Немањи Стефан означава као послушност. Отац му је и узор, јер гледа његова дела.

Реч је о игуману Методију.

Свети и Пречасни, Немања.

Немања игумана прима с чашћу јер је донео богате дарове, хоће да нагласи Првовенчани.

Стефану је стало да истакне како је његов отац био подробно обавештен о свему што је он учинио. Он је испунио вољу срца Немањиног.

XII - КОМЕНТАРИ

Мисли се на игумана Методија.

сину својему, Стефану.

Немања шаље, по игуману Методију, највећу драгоценост коју има: крст начињен од дрвета

са крста на коме је Христос разапет. Чињеница да га је Немања носио о врату и да га је сматрао главним помоћником у бојевима против непријатеља, показује колико му је он значео.

Христов престо - Спомиње се у Јеванђељу по Матеју, глава 19, 28, гл. 25, 31; Дела св. апостола, глава 7, 49. и др.

ваздушни цариници - По апокрифу Живот светог Василија Новог душе после смрти путују кроз небеса, наилазећи на ваздушне царинике, ђаволе и зле духове, којима за грехове треба плаћати царину.

Давиду је Бог помогао, а не крст. Давид наине није био хришћанин, према томе ово поређење није адекватно.

Цар Константин - Реч је о Константину I Великом (Flavius Valerius Constantinus Magnus, 274-337), римском цару који је владао од 306-337, родом из Ниша; издао чувени Милански едикт (313) којим је хришћанима одобрена слобода вероисповести. За престоницу је одредио Византион на Босфору, који ће по њему добити име Константинопољ. Према житију Константину се пред борбу са тиранином Максенцијем јавио усред дана сјајан крст на небу, сав окићен звездама. На крсту је био натпис: "Овим побеђуј". Константин је тада наредио да се искује велики крст сличан оном

који му се јавио и да се носи пред војском. Уз помоћ овог крста победио је надмоћнијег непријатеља. Према томе, писац је у овом случају нашао адекватан и упечатљив пример.

и дође до крајње власти његове - Мисли се на Стефанов престо.

Реч је о краткој похвали часном крсту. Првовенчани се користи тзв. симболиком светлости. Западни крајеви, мисли се на Србију, Распети, Христос.

због дрвета отпадосмо од рајске хране - Мисли се на дрво познања добра и зла. И поред божје забране, Адам и Ева су кушали плод с њега; зато су изгнани из раја.

дрветом се опет удостојисмо поновнога живота - Реч је о дрвеном крсту на коме је разапет Христос. Његова смрт омогућила је људском роду спасење.

ћивот, ковчег у коме су чуване божје заповести које је бог, уклесане на каменим плочама, предао Мојсију.

животодаровно дрво крсно, дрво које је даровало нови живот.

апостолска похвала - Значи: похвала апостолима.

мученичко победно венчање - Симболично означава венчање с Христом преко мука.

О овом рукопису говори се у уводу дела.

Исказ "Јер на теби Христос Бог наш прикова и рукопис нашега греха", симболично означава поништење уговора између људи и ђавола.

"Да се похвалим..." - Цитат, Посланица Галаћанима, глава 6, 14.

Реч је о божјој милости према Стефану, која се остварује посредством његовог оца.

Цитат, Псалам 86, 1.

Псалам 116, 16.

Псалам 116, 12.

XIII - КОМЕНТАРИ

и калуђероваху, по сваком правилу калуђерскога устава - Симеон и Сава живели су по одредбама нама непознатог типика. Сава је саставио (1199), после Немањине смрти, правила о животу монаха у Хиландару (Хиландарски типик). Напомињући да су живели по сваком правилу устава, писац хоће да истакне како се Симеон и Сава нису издвајали од осталих монаха, него су их чак надмашивали у подвизавању.

дан и ноћ не престајашу устима, тј. непрекидно су се молили.

преузак и тесан пут, заправо пут патње и искушења.

телом на земљи стајашу, а умом и душом међу небеснима борављашу - Ово место има изразиту

сродност с оним у VIII глави, где се сликовито описује како се Немањин ум дизао у висину попут небопарног орла да би стигао до Вишњег Јерусалима.

Симеону и Сави, како Првовенчани истиче, узорци у монаштву били су велики свети оци, први организатори монашког живота и писци правила таквог живота - Антоније Велики, Василије Велики и др.

док не би по вољи ономе који је саздао тела људска и који зна тајне људске, коме је у руци сваки створ животни и који својим милосрђем зна крај свакога. - ова општа дефиниција је у функцији формулисања божјег односа према човечанству. Иначе о Богу као творцу света и његовом милосрђу Првовенчани говори у уводу свог дела.

да га удвори на хладовитом месту оне ливаде - Ливада, рај; о ливади као рају говори се у Стефановој Хиландарској повељи и у Савином Животу Стефана Немање.

Псалам 89, 48.

небески човек а земаљски анђеол - Ову фигуру парадокса употребљавао је и св. Сава у Служби св. Симеону.

Потруди своју неизречену милост... Пењите се, браћо и оци! - Јован Климакс (Лествичник), светитељ из VI века, игуман Синајског

манастира и писац чувеног дела Лествица, састављеног од тридесет поука у којима се дају упутства за постизање монашког духовног савршенства. Монашки подвиг у суштини представља ослобађање душе од земаљског и њено уздизање божанском. Пењите се, браћо и оци - Ово је навод из кратке поуке на крају Лествице. Према нашем писцу, Немања је сам себи спремио лествицу својим врлинама.

Исцрпан опис Немањиног боловања и предсмртних тренутака дао је Сава у Животу Стефана Немање.

Немања од Саве тражи да му донесе икону Богородице; спомиње и своје претходно обећање да ће у њене руке предати свој дух.

Немања жели да у часу његове смрти буду присутни сви Светогорци на челу са протом. Како се из описа види, необичан је сам тренутак његове смрти, јер се у том часу манифестује деловање небеских сила као предзнак Немањиног светитељства.

Пресвета, овде: икона Богородице.

простре рогозину своју пред Светом и лежаше - Немања заправо жели да умре у крајњој смерности. Ту чињеницу спомињао је и св. Сава, према коме Немања тражи да му се простре рогозина и положи камен под главу.

А ови седећи око тела... говораху му с много

јецаја - Обраћањем присутних и наглашавањем њихових молби емотивизиран је приказ Немањиног умирања.

Међу њима и Сава... светлости моја слатка - Уочљиво се помера приповедачка тачка посматрања према Сави и истовремено уводи његов значењски богат монолог.

А он, пригнув се, рече... - Немања им замера због туге, јер је у том тренутку већ закорачио ка вечном животу.

Необични догађаји наговештавају Немањино светитељство.

Слава ва вишњих богу... - Цитат, Јеванђеље по Луки, глава 2, 14.

И изглед Немањиног лица у самом тренутку преласка у вечни живот доказ је деловања божјег милосрђа.

XIV - КОМЕНТАРИ

браћо - Првовенчани се изнова обраћа феудалцима.

осећајући немоћ у телу својем од многих трудова и рана - Стефан почиње да говори о догађајима који су везани за њега и његову владавину.

с много журбе и узбуђене молбе јавих се речима - Најављује се узбудљив садржај који ће бити изнет у писму Сави. Карактеристично је за

Првовенчаног да у свом делу често унапред одређује карактер нечије изјаве или посланице.

недостојанство ти моје напомиње... - Реч је о давно минулим догађајима, о времену Растковог одласка у Свету Гору и о ауторовим тадашњим емоцијама. Истиче да је био обузет тугом, али да му је за пример било Немањино држање - успео је да се уздигне изнад родитељског бола.

Мисли се на осећање општељудске грешности које је и Немања испољавао током свог живота. он, Стефанов старији брат Вукан.

Одредницом да је преступник, сврстан је у делу у негативне личности.

Првовенчани помиње догађаје из 1202. и 1203. године. У пролеће 1202. Вукан је уз помоћ угарског краља Емерика протерао Стефана и узео власт у земљи. Томе су претходиле размирице међу браћом 1200. и 1201. године. Веома мало се зна о Вукановој краткотрајној владавини.

Послушај оца и матер - Цитат, Друга књига Мојсијева 20, 12.

Први пут се помиње Немањина помоћ против непријатеља. То је увод у причање које ће уследити у наредним главама.

Они сапети бише... Цитат, Псалам 20, 8.

Првовенчани говори о томе како је повратио власт. Према расположивим подацима, он је

искористио напад бугарског цара Калојана на Србију у лето 1203. Власт је Стефан постепено освајао, да би се негде крајем 1204/1205. коначно учврстио на престолу.

јер се оскврни земља... - Цитат, Трећа књига Мојсијева 18, 27.

Стефан истиче и Савину улогу у срећном исходу.

не презрев мољења мојега... - Писац користи исту формулацију и када извештава о самом догађају.

и молбе твоје не презрев - Реч је о истом поступку, односно формулацији.

и донесе светило отачаства његова... - Изнова је употребљена симболика светлости.

И одмах ... славећи Оца и Сина и Светога духа - Описан је дочек Немањиних моштију. На сличан начин али знатно опширније описан је и дочек часнога крста (глава XII).

XV - КОМЕНТАРИ

Дан престављења, дан Немањине смрти (13. фебруар).

Текст од Мину мало времена до краја другог пасуса у рукопису овог дела, означен је као прво чудо - ~уд(о) ҃.

игуман Дионисије - Овог студеничког игумана спомиње и свети Сава у свом делу, где каже да

га је на тај полозај поставио сам Немања пре него што је пошао у Свету Гору.

Текст од Кад су игуман Дионисије до који је дао силу угодницима својим, у рукопису је означен као друго чудо - ~уд(о) .

И као светитељ Немања брзо делује.

Текст од И друго дивно чудо... до краја овог поглавља у рукопису је означен као треће чудо - ~уд(о) ®.

Сугерише се да постоје и друга чуда која Немања чини и која писац не може да опише.

Алузија на Христово чудо описано у Јеванђељу по Јовану 5, 8-9.

XVI - КОМЕНТАРИ

Поспешује утисак да је све проблеме на унутарњем и спољашњем плану решавао уз помоћ светог Симеона. Текст од После овога ја, до краја овог поглавља и од Један одметник од истога племена до и освећивах га од свих који су га нападали, што је први и други пасус у XVII поглављу, у рукопису је означен као четврто чудо - ~уд(о) ¯.

Борило, бугарски цар Борило (1207-1218). У заједници са латинским царем Хенрихом напао је Србију 1214. године. Овај напад, међутим, био је без већег успеха.

Иродово безакоње - Алузија на убиство

витлејемске деце, које се приписивало Ироду.
Филандар, Хенрих Фландријски.

Псалам 25, 1; 86, 4; 143, 8.

као пси нападоше, и збор зловних опседа ме -
Цитат, Псалам 22, 16.

Цитат, Псалам 35, 23, 25.

ти си заступник мој... - Цитат, Псалам 90, 1;
91, 2.

Цитат, Псалам 91, 2.

XVII - КОМЕНТАРИ

Готи, стари наши писци Бугаре су називали и Готима.

Стрез, блиски рођак бугарског цара Борила. Пошто је имао политичке амбиције, постао је опасан за централну власт. Када је побегао из Бугарске, уточиште му је пружио Стефан Немањић и није хтео да га изручи. Помогао му је да се учврсти као господина крајева централне Македоније са седиштем у Просеку (1208).

Текст од Било је то у оне дане... до краја овог поглавља означен је у рукопису као пето чудо - ~уд(о) г.

Угоји се и одебља... - Цитат, Пета књига Мојсијева, 32, 15.

одметну се омиљени... - Према историјским подацима, Стрез је већ после првих месеци почео да мења своје понашање према Стефану,

јер је имао планове о сарадњи с другим владарима - Михајлом I Анђелом, који је владао у Епиру, па чак и са царем Борилом. Евентуално такво савезништво било би веома опасно по Стефана Немањића.

Стефан констатује да је Стрез био ђаволом наговорен; тиме се користи уобичајеном формулацијом за негативна понашања личности.

А ја, грешни... - Стефан у овом поглављу више пута помиње поуке које је својевремено добијао од оца.

зли свд и зло пропашће, које не насади отац небески - Првовенчани назива Стреза злим садом и прорашћем. У уводу се говори о штетној плеви коју сеје ђаво. По овоме Стрез је ђавољи изданак.

И овај се не олени, него отиде... која је боља од свих жртава паљеница, које се приносе - Наглашава се Савина улог у придобијању Стреза.

Нећу се поплашити човека... - Цитат, Псалам 94, 16.

Светом Димитрију, заштитнику града Солуна, приписује се убиство бугарског цара Калојована.

Према латинским изворима, Стрез је био Калојованов рођак. Исто тврди Теодосије, па и наш писац. Новија истраживања, међутим,

показују да је Стрез био брат или близак рођак цара Борила (види: Историја српског народа, прва књига, стр. 298).

Стрезову смрт Стефан приписује деловању светога Симеона. А стварно ради се о томе да је он пао као жртва атентата у самом Просеку, и то од оних својих људи који су били наклоњени измирењу са Првовенчаним. Не зна се тачно када је то било. Помишља се на крај 1212. године.

Видех безбожника како се преузноси... не нађе се место његово - Цитат, Псалам 37, 35-36.

Судбе праведних... - Као и на другим местима, и овде се аутор користи поуком. Интересантно је да у овом случају о себи говори као о праведнику, док је раније слично говорио о Немањи.

XVIII - КОМЕНТАРИ

У рукопису текст целог овог поглавља носи назнаку шесто чудо - ~уд(о) ѝ.

Јер ако ко може избројати... а од бога је све могућно. - Ово је краћа похвала Симеоновом светитељском деловању. Истиче се да су његова чуда небројена (има их безброј, као небеских звезда и зрнаца морског песка); потом да су величанствена, јер задивљавају ум и страше људско знање.

Јер од човека је немогућно а од Бога је све могућно - Цитат, Јеванђеље по Луки 18, 27.

Године 1215. Михајло Драчки напао је Стефанову државу. Посео је северну Албанију са Драчем а затим заузео Скадар. Међутим, изненада је умро па је Стефан могао да обнови старе границе.

Остани, брате, сад... док не погину - Стефан покушава да одврати непријатеља од његове намере. Док је у случају са Стрезом то чинио дипломатским путевима, овде се не либи да употреби директну претњу.

Парафразиране речи Крститеља Јована су према Јеванђељу по Луки 3, 14.

Благословен господ Бог мој, који учи руке моје на напад и прсте моје на борбу - Цитат, Псалам 144, 1.

ако ме нападне пук, неће се побојати срце моје - Цитат, Псалам 27, 3.

погнаћу, Господе, тобом непријатеље моје, док не погину. - Цитат, Псалам 18, 37-38.

да се врате посрамљени у нади својој - Цитат, Псалам 35, 4 и 71, 13.

Симеон... брз да походи - Још једном се наглашава да Симеон као светитељ брзо делује.

Светом Меркурију приписује се убиство римског императора Јулија Апостате.

XIX - КОМЕНТАРИ

Јер, гледајући његова дивна и неисказана дела... ја непотребни слуга твој - Писац похвалу Немањи/Симеону започиње исказивањем осећања страхопоштовања према њему ("ужасавам се умом и трептим") чиме, индиректно, открива неку врсту своје немоћи да напише адекватну похвалу. Он не само да сумња у сопствену могућност, него сумња и у могућност других да Немању достојно усхвале: "Ко ће избројити овога чудеса; које ли ће се усне отворити на твоју похвалу; који ли ће разум исказати твоје величине, знојеве и труде твоје..."

Овом реченицом започиње други део похвале; реторским питањима покушава да свог јунака тачно именује.

Првовенчани Немању најпре назива апостолом; попут апостола који су ширили Христову веру и Немања то чини у својој држави. Писац јунака ставља чак и изнад апостола. Он га назива и мучеником. Да ће Немања бити мученик наговештено је у трећем поглављу у делу. У похвали се спомињу његова безбројна страдања, испоснички живот и борба против тамних бесова.

За Немању је употребљен квалификатив учитељ, јер коригује претходна хришћанска учења, и допуњује их. Ова вредносна ознака

употребљена је и у наслову дела, што сведочи о њеном значају за писца.

Јунак је и војник силни у симболично-метафоричном смислу (јер "огради васељену оружјем крсним, српом вере искорени и исече трње преварено").

Немању Првовенчани назива и пророком, чак га ставља и изнад, јер "ни један пророк није примљен у отачаству своме" (Јеванђеље по Луки, 4, 24).

На крају другог дела похвале Стефан назива Немању становником пустиње, имајући на уму његов монашки живот. Ова синтагма је у контексту веома лепе поетске слике.

Првовенчани изнова потенцира своје стваралачке недоумице и то у тренутку пре него што ће прећи на право похваљивање. У науци се ове недоумице означавају као топос скромности.

Радуј се, господине мој... - Одавде почиње трећи део похвале за који је карактеристично анафорско устројство текста и довршава процес похвалног именовања јунака, чији узорни модел, како је то утврђено, представља Акатист Богородици.

Али, о пречасни сети се мене... - Завршни део похвале је у молитвеном тону; Првовенчани моли Немању да га води својим путем.

коју спреми онима који га љубе - Цитат, Прва

посланица апостола Павла Коринћанима 2, 9.

XX - КОМЕНТАРИ

И опет нам се дају овога Светог чудеса - Похвала која претходи овом поглављу природни је завршетак дела; долази причање о још једном Немањином чуду - без посебне нумеричке ознаке. Очигледно је да је оно накнадно додато.

Јер као што је немогућно... - И овде говори о великој чудотворној моћи Немањиној; користи топос неизрецивости.

Али непријатељски ђаво... - Првовенчани се поново враћа мотиву ђавола, који је, као што је познато, доста развијен у уводу. Везујући се мотивски за увод, обезбеђује континуитет.

Испољава се сродна мотивацијска структура као у седмом поглављу. Ђаво подстиче суседне владаре да нападну српску државу; и у Стефановом случају понавља се ситуација као за време Немањине владавине.

Јерис Филандар, Хенрих Фландријски.

Свећаше рђав савет да ме прогнају - Слични искази се јављају и кад је било речи о завери Немањине браће.

из исписаног лика Светога, који је на зиду црквеном, тј. из његове фреске на зиду.

Драги мој.. у пребогате дарове своје - Сава се појављује у улози онога који зна колико је

Симеон као светац склон Стефану.

И наједном, док је још говорио... - Само чудо није описано. Непријатељ се одједном претвара у великог пријатеља.

Цитат, Псалом 35, 4.

Равно, данашња Ћуприја.

И преумножи ми... - Писац поименично набраја богате дарове угарског краља, да би показао у којој мери му је он постао привржен.

чврљенице српскосл. ~ервленица <
~рѠвлѣница према грчком кòккинон, хаљина начињена од пурпурне материје, порфире.

багреница, црвени владарски огртач.

тур и турица, врста говеда.

срацинска (сараценска) стока, вероватно камиле.

И за ранијег грчког цара, Андроника, у седмом поглављу речено је слично: "љут и крвопролитник".

